

Tartu Ülikool
Majandusteaduskond

Mayri Tiido

**ÜLIÕPILASTE ELUGA RAHULOLU: VÕRDLEV ANALÜÜS
EESTI JA HOLLANDI NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: assistent Kristian Pentus

Tartu 2017

Soovitan suunata kaitsmisele

(Kristian Pentus)

Kaitsmisele lubatud “ “..... 2017. a.

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(Mayri Tiido)

SISUKORD

Sissejuhatus	5
1. Eluga rahulolu mõiste olemus ja mõõtmise teoreetilised alused.....	8
1.1 Eluga rahulolu mõiste käsitlused ja komponendid.....	8
1.2 Eluga rahulolu mõõtmise teoreetilised käsitlused	15
2. Eesti ja Hollandi üliõpilaste eluga rahulolu võrdlev analüüs	23
2.1 Ülevaade kõrghariduse toimimisest Eestis ja Hollandis	23
2.2 Eluga rahulolu uurimise meetodika	34
2.3 Eesti ja Hollandi üliõpilaste seas teostatud uuringute tulemused ja analüüs	37
Kokkuvõte	54
Viidatud allikad.....	57
Lisad	63
Lisa 1. Haridussüsteem Hollandis	63
Lisa 2. Küsimustik.....	64
Lisa 3. Korrelatsioonitabel rahulolu elamistingimuste ja kellega elatakse vahel.....	71
Lisa 4. Ülevaade üliõpilaste igakuistest kulutustest (eurodes).....	72
Lisa 5. Ülevaade üliõpilaste igakuistest sissetulekutest (eurodes)	73
Lisa 6. Erinevate tegurite olulisuse keskväärtuste testi tulemused 2013. aastal	74
Lisa 7. Erinevate tegurite olulisuse keskväärtuste testi tulemused 2016. aastal	74
Lisa 8. Üliõpilaste subjektiivne õnnelikkus, protsentuaalselt	75
Lisa 9. Üliõpilaste kohtumine sõprade, pere või töökaaslastega 2016. aastal, protsentuaalselt	75
Lisa 10. Vaba aja veetmise võimaluste keskväärtuste t-test.....	76
Lisa 11. Üliõpilaste vaba aja veetmise viisid 2016. aastal, protsentuaalselt	76
Lisa 12. Summaarne üliõpilaste hinnang tervisele, protsentuaalselt	77

Lisa 13. Summaarne üliõpilaste subjektiivne hinnang kontrollile elu üle, protsent.....	77
Summary	78

SISSEJUHATUS

Viimase 25 aasta jooksul on Eesti läbinud iseseisva riigina pika tee ning on tõusnud maailmas juhtivaks e-riigiks. Mitmed Eesti teadlased nagu näiteks Anu Realo ja Jüri Allik on saanud maailmatuntuks ning ka kõrghariduse taset peetakse silmapaistvaks. Öeldakse, et õpitakse oma kogemustest ning see kehtib ka ülikooli hariduse puhul. Võrreldes tudengi igapäevaelu sellega, mis oli 10-15 aastat tagasi, on muutused drastilised. Tänapäeva üliõpilasel on oma õppekavaga palju rohkem vabadust ning mitmeid võimalusi näiteks välismaal õppimiseks. Kõik muutused on tulnud ajaga lootuses parendada tudengite elu ja olu. Samuti on olnud eesmärgiks iseseisva Eesti kõrghariduse viimine maailmakaardile. Siit tekibki küsimus, kas Eesti üliõpilane on tänapäeval oma staatuse ja eluga sama rahul kui mõne Teise maailmasõja tagajärjedest puutumata heaoluriigi õpikaaslane? Autor valis võrreldavaks heaoluriigiks Hollandi just seetõttu, et pärast eelmainitud sõda säilitas Holland oma kuningriigi, mille püstitatud eesmärk olla heaoluriik aja möödudes ka tõeks sai. Riigil on väga tugev sotsiaaltoetuste süsteem, millest ei jää puutumata ka üliõpilased. Teema on aktuaalne just seetõttu, et hetkel on Eesti noorte väljaränne kõrgel tasemel. Tihtipeale lahkutakse Eestist ka selleks, et välismaal õppida. Selleks, et hoida Eestis õppimine noorte jaoks atraktiivne on vaja teada, milline on Eesti üliõpilaste eluolu ning eluga rahulolu.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, milline oli eluga rahulolu Eesti ning Hollandi üliõpilaste seas aastatel 2013 ja 2016, võttes arvesse kõrgharidussüsteemide eripärasid ja nendes toimunud muudatusi kahe uuringu etapi vahelisel ajal. Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- selgitada välja, millistest komponentidest koosneb eluga rahulolu;
- tuua välja milliste parameetritega ja kuidas mõõta eluga rahulolu;
- anda ülevaade peamistest eluga rahulolu käsitlevatest teooriatest;

- anda võrdlev ülevaade kõrghariduse toimimisest Eestis ja Hollandis 2013. ja 2016. aastal;
- koostada ja viia läbi küsitlus Eesti ja Hollandi üliõpilaste seas 2013. ja 2016. aastal;
- võrrelda Eesti ja Hollandi üliõpilaste eluga rahulolu ja selle komponente 2013. ja 2016. aastal;
- tuua välja peamised erisused ja sarnasused Eesti ja Hollandi üliõpilaste eluga rahulolu mõjutavate tegurite lõikes aastatel 2013 ja 2016.

Nii Eesti kui Holland on viimase 4 aasta jooksul muutnud kõrgharidusele ligipääsetavust ja toetuste süsteemi. Üliõpilaste omavaheline võrdlemine on oluline selleks, et teada saada kumba riigi hariduselu on rohkem rahuldust pakkuv. Bakalaureusetöö võiks huvi pakkuda just hariduspoliitika üle otsustajatele, et mõista, kas 2013/2014 õppeaastal jõustunud kõrgharidusreform on olnud edukas ning täitnud oma eesmärgi. Lisaks sellele on neil võimalus näha puudujääke sihtgrupi eludes ning vajadusel leida lahendusi üliõpilaste elu, õpitulemuste või tulevikuväljavaadete parendamiseks.

Käesolev bakalaureusetöö koosneb kahest osast – teoreetilisest ja empiirilise. Esimene peatükk koosneb kahest alapeatükist, teine peatükk kolmest alapeatükist. Töö teoreetilises osas uurib autor, kuidas käsitletakse eluga rahulolu mõistet ja mis on selle komponendid. Välja tuuakse eluga rahulolu käsitlevate erinevate mõistete tähendused. Samuti antakse ülevaade peamistest eluga rahulolu käsitlevatest teooriatest. Peamistest autoritest analüüsitakse Veenhoveni, Allardi, aga ka teiste lähenemisi. Püütakse leida seoseid erinevate mõistete vahel ja bakalaureusetöö eesmärgi täitmiseks sobivaim teoreetiline lähenemine.

Bakalaureusetöö empiirilise osa eesmärgi täitmiseks antakse võrdlev ülevaade Eesti ja Hollandi kõrgharidussüsteemist ning selle toimimisest 2013. ja 2016. aastal. Mõlemad riigid on viimase paari aasta jooksul läbi viinud kõrgharidust puudutavaid reforme. Lisaks sellele koostatakse teoreetilisest lähenemisest lähtudes küsimustik, mida täidavad nii Eesti kui Hollandi üliõpilased. Küsimustik koostatakse inglise keelsena. Küsimused hõlmavad nii objektiivseid kui ka subjektiivseid näitajaid. Mõlemad tegurid on vajalikud selleks, et anda

täielik ülevaade üliõpilaste elust. Küsimustiku koostamisel on aluseks Euroopa Sotsiaaluuringu kui ka maailma väärtusuuringu küsimused eluga rahulolu kohta.

Küsimustiku tulemusi on analüüsitud statistikaprogrammiga SPSS. Esialgu on leitud keskmised näitajad ning protsentuaalsed osakaalud. Seejärel on läbi viidud keskväärtuste t-test ja korrelatsioonanalüüs, et leida seoseid erinevate rahulolu näitajate vahel. Omavahel on võrreldud tulemusi nii Eesti ja Hollandi üliõpilaste vahel kui ka uuritavate aastate vahel.

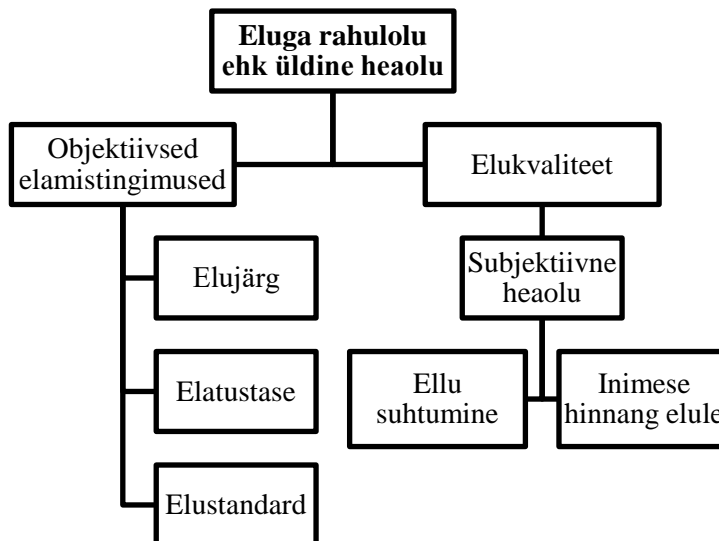
Autor alustas töö koostamist 2013. aastal Helje Kaldaru juhendamisel ning jätkas 2015. aastal Kristian Pentuse juhendamisel. Autor tänab Helje Kaldaru tema varasema juhendamise eest.

1. ELUGA RAHULOLU MÕISTE OLEMUS JA MÕÕTMISE TEOREETILISED ALUSED

1.1 Eluga rahulolu mõiste käsitleused ja komponendid

Antud alapeatükis annab autor ülevaate mõistetest ja komponentidest, mis kuuluvad eluga rahulolu alla. Nendeks on elujärg, elustandard, elatustase, elukvaliteet ja heaolu, kui ka eluga rahulolu üldiselt.

Ühiskonna roll indiviidide elu parendamises on olnud teadlaste huviorbiidis aastakümneid. Arutletakse, milline peaks olema riigi panus, mis on õnneliku elu saladus, kes on oma eluga rohkem rahul jne. Seetõttu on tekkinud ka väga palju erinevaid mõisteid, mis kõik käsitlevad üht või teist aspekti indiviidi elus. Eluga rahulolu alla kuuluvate näitajate omavahelistest seostest annab ülevaate alljärgnev joonis 1.1.

Joonis 1.1 Eluga rahuloluga seotud mõisted

Allikas: (Diener 1984: 543), (Diener et al. 2016: 1), (How's life ... 2011: 266), (WHOQOL ... 1997: 1), autori koostatud.

Eluga rahulolu ehk teisisõnu inimese üldise heaolu mõõtmiseks on loodud palju erinevaid viise ja selle selgitamiseks mitmeid erinevaid mõisteid. Lisaks sellele kuulub eluga rahulolu hulka nii objektiivseid kui ka subjektiivseid näitajaid. Näiteks võib eluga rahulolu mõistmiseks kasutada elujärge või elustandardit, mis inglise keeles on *standard of life* või *living standard*. Säästva arengu sõnaseletuste (2013a) kohaselt on elustandard „riigi või kogukonna arengutaseme üldistatud mõõde, mis arvestab osistena isiklike sissetulekuid, haridustaset, toiduainete tarbimist, tervisekaitset, toimetulekut ja väljavaateid ootuste täitumiseks, samuti juurdepääsu moodsale tehnoloogiale ja loodusvarade kasutusele“. Elustandardit võib pidada objektiivseks näitajaks, sest üldjuhul on näiteks sissetulekud igakuiselt sarnased ning seetõttu on sellist näitajat hea riigiti omavahel võrrelda.

Elustandardi kõrval on kasutusel ka mõiste elatustase. Statistikaameti (Maakondade elujärg ... 2013) kohaselt on elatustase „oluline arengunäitaja, mida mõõdetakse leibkonnaliikme keskmise kuusissetuleku abil“. Kruselli (2012: 31) on väitnud, et ni Euroopa Liidus kui ka Eestis on sageli kasutusel elatustaseme mõiste oma kitsamas tähenduses, näidates sisemajanduse kogutoodangut (SKP-d) elaniku kohta ostujõu standardi järgi (kirjeldab erinevate maade elanike ostujõudu võrreldavates hindades). Lisaks sellele leiab Kruselli (2012: 31) et, tõenäoliselt kõige paremini näitab elatustaseme muutust inimeste reaalpalk, mis võtab arvesse ka tarbijahinnaindeksi muutust.

Nagu eelnevast näha, siis riigi või kogukonna arengutaseme üldistatud mõõteks on elustandard, mille arvestamisel võetakse arvesse ka sissetulekud. Seega olenevalt lähenemisest saab elatustaset mõõta kas leibkonna keskmise kuusissetuleku, neto-, brutopalga, ostujõu standardi või reaalpalka järgi. Sellegi poolest on teadlased viimaste aastate jooksul jõudnud järeldusele, et vaid SKP ja sarnaste „fikseeritud“ näitajatega ei ole võimalik mõjusalt hinnata ühiskonna sotsiaalset arengut (Nimmerfeldt 2013: 6). Põhjusel, et elustandard on üldistatud mõõde, siis autori arvates kuulub elatustase olenemata mõõtmisviisist elustandardi mõõdikute hulka. Kuna käesolev bakalaureusetöö keskendub tudengitele ja nende eluga rahulolule, siis elustandardi kõiki mõõdikuid täielikult ei käsitleta, vaid keskendutakse elatustasemele seotuna heaolu ja elukvaliteediga. Elatustaseme mõõtmiseks võetakse arvesse iseseisvad

sissetulekud nagu palk, õppetoetused, vanemate toetus, õppelaen jne. Nagu ka eelnevate mõistetega on nii heaolul kui ka elukvaliteedil mitmeid lähenemisi.

2009. aastal ilmus teadlaste Stiglitzi, Seni ja Fitoussi poolt majanduskasvu ja sotsiaalse edu mõõtmise sõltumatu aruanne, mis lisaks eeltoodule annab põhjaliku ülevaate ka elukvaliteedi mõõtmisest ning võimalikest näitajatest (Nimmerfeldt 2013: 8). Stiglitz, Seni ja Fitoussi (2009: 42-43) kohaselt on heaolu mitmemõõtmeline ja subjektiivne ning erinevatele inimestele tähendab elukvaliteet eri asja. Nad pakuvad välja, et elukvaliteet koosneb inimese enda poolt hinnatud subjektiivsetest dimensioonidest ja objektiivsetest faktoritest: näiteks pere, töö, majanduslik olukord, inimeste tunded jne. Tänapäeval on mitmed suurorganisatsioonid nagu näiteks Euroopa Komisjon ja OECD võtnud eelnevalt mainitud raporti vaatenurgad elukvaliteedi mõõtmise aluseks (Toots 2013: 118). See on tervitatav samm selle poole, et elukvaliteet ja sellega seotud mõisteid käsitletakse üha enam samas kontekstis.

Ka Maailma Terviseorganisatsioon (1997: 1) liigub sarnases suunas ning kelle kohaselt on elukvaliteet „inimese subjektiivne hinnang oma positsioonile elus, inimese väärtussüsteemi ja kultuurikeskkonna kontekstis, kus hinnangud on seotud inimese eesmärkide, ootuste, elustandardite ja tajutud probleemidega“. Säästva Arengu Sõnaseletus (2013b) aga leiab, et elukvaliteet on „inimese aineliste, vaimsete ja sotsiaalsete vajaduste rahuldatus; elulaadi kvalitatiivne külg vastandatuna materiaalsete väärtuste tarbimisele“. Kuigi mõlemad definitsioonid käsitlevad ühte ja sama mõistet, siis autori meelest võib nende raskuspunkti lugeda küllaltki erinevaks. Maailma Terviseorganisatsiooni definitsiooni eripäraks on elukvaliteedi mõistmine kui inimese subjektiivse hinnanguna oma positsioonile elus, seevastu Säästva Arengu Sõnaseletuse kohaselt võib elukvaliteeti mõista kui vajaduste rahuldatus. Autori arvates saab neid kahte mõistet sisult võrdväärseks pidada vaid siis, kui informatsioon inimese aineliste, vaimsete ja sotsiaalsete vajaduste rahuldatuses on saadud läbi subjektiivsete hinnangute.

Nagu eelnevast näha, siis elukvaliteeti mõõdetakse pigem indiviidi keskselt. Seega, seda saab mõista ka kui individuaalset heaolu, mida mõjutavad objektiivsed elamistingimused ja subjektiivsed hinnangud (Zapf 2000: 3). Lisaks elukvaliteedi mõistmisele läbi indiviidi on

antud terminit võimalik vaadelda ka läbi ühiskonna, indiviidi ja nende omavahelise seose kaudu. Tomasbergi (2013) kohaselt saab elukvaliteet jaotuda ühiskonna elukvaliteediks (ühiskondlikud ressursid, sotsiaalne sidusus jne) ja individuaalseks elukvaliteediks (sissetulekud, suhted, sotsiaalne staatus jne). Veel enam, olukorda, kus inimese vajaduste ja ühiskondliku pakutava vahel valitseb tasakaal, võib lugeda ühiskondlikuks elukvaliteediks. Seda vaatepunkti toetab ka Nimmerfeldt (2013: 8) lisades, et ühiskonna tasandilt vaadatuna on hea elukvaliteediga see ühiskond, mis tagab maksimaalse soovide rahuldatus ja pakub võimalikult palju positiivseid kogemusi võimalikult paljudele selle liikmetele.

Elukvaliteedi kõrval on kasutusel ka mõiste heaolu (*well-being*). Säästva Arengu Sõnaseletusi (2003c) defineerib heaolu kui „astet, millel elanikkonna vajadused ja soovid on rahuldatud“. See definitsioon on väga lähedane Nimmerfeldti arusaamale hea elukvaliteediga ühiskonnast. Seevastu Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (edaspidi OECD) kasutab heaolu mõistet üldistusena, mille alla koonduvad materiaalsed, elukvaliteedi ning jätkusuutlikkuse näitajad, kus on arvestatud nii objektiivsete kui subjektiivsete heaolu aspektidega, sest oluline pole mitte ainult see, millised on tegelikud elamis- ja töötamistingimused, vaid ka see, kuidas inimesed ise oma elukvaliteeti tajuvad ning hindavad (Kõrreveski 2011: 28). OECD heaolu mõiste on sarnane Sitglitzi raporti seisukohtadele elukvaliteedi kohta, mis on arusaadav kuna heaolu ja elukvaliteeti käsitletakse tihti kirjanduses sünonüümidenä. Käesoleva töö kontekstis on pigem oluline mõista antud mõistete objektiivseid ja subjektiivseid komponente.

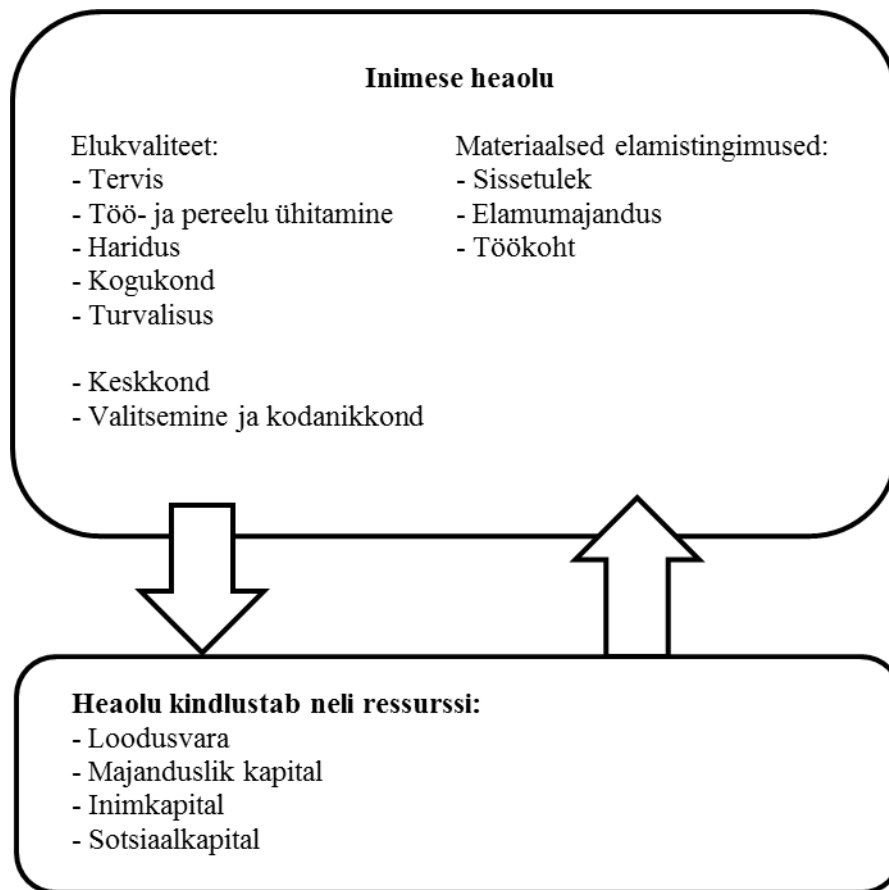
Viimastel aastatel on väga populaarseks saanud subjektiivse heaolu uurimine. Kui 1980. aastatel avaldati aastas antud teemal vaid paar väljaannet, siis 2015. aastal võis Google Scholar'is leida rohkem kui 14 000 vastet, mis mainisid subjektiivset heaolu (Diener et al. 2016: 1). Tõenäoliselt tõuke selleks on andnud globaliseerumine ja Euroopa siseselt ka Euroopa Liidu laienemine. Subjektiivse heaolu all on tavapäraselt teaduskirjanduses silmas peetud inimese enda hinnangut oma tunnetatud eluga rahulolule ning positiivsetele ja negatiivsetele emotsioonidele (Diener 2000: 34; Eryılmaz, Atak 2011, viidatud Kaya *et al.* 2013: 3869 vahendusel). Mõningad teadlased leiavad, et inimese ise määratletud heaolu ehk subjektiivne heaolu peakski olema sotsiaalteaduste kõige olulisem mõõdupuu (Helliwell,

Putnam 2004: 1435). Autor nõustub, et inimese enda hinnangud elule on olulised, kuid tervikliku pildi saamiseks ei tohi unustada ka objektiivseid näitajad, mis muudavad inimese antud hinnangud võrreldavaks.

Subjektiivse heaolu saab veel omakorda jagada kaheks komponendiks: emotsionaalseks ja kognitiivseks. Esimene neist mõõdab inimeste emotsionaalseid kogemusi, see tähendab positiivsete emotsioonide domineerimist negatiivsete üle ja tundeid; kognitiivne ehk tunnetuslik komponent seevastu näitab inimeste üldist hinnangut elule, teisisõnu eluga rahulolu (Diener 1984: 543, Diener et al. 2016: 1). Võib oletada, et positiivse ellusuhtumisega ning eluga rahulolevad inimesed on ühiskonnas aktiivsemad ja huvituvad rohkem enda ümber toimuvast. Seevastu rahulolematuse võib viia konfliktide ja ükskõiksuseni. Nii indiviidi kui ka ühiskonna perspektiivist on kasulikum kui inimesed on oma eludega rahul.

Lisaks teadlaste huviorbiidis olemisele on elukvaliteet kui ka subjektiivne heaolu leidnud tee erinevate organisatsioonide mõõdikute hulka. Näiteks OECD uurib üle aasta teiste näitajate hulgas ka enda liikmesriikide elanike subjektiivset heaolu samade komponentidega nagu eelnevalt mainitud: üldine eluga rahulolu ning emotsioonide positiivne ja negatiivne avaldumine. Eluga rahulolu püüab kaalutletult mõõta, kuidas inimesel enda elus läheb. Emotsioonide avaldumiste näitajaid saab kasutada selleks, et tuvastada teatud igapäevaste tegevuste (näiteks suhtlemine sõpradega) mõju inimeste tunnetele, mille kohta eluga rahuolu mõõdikud annavad väga vähe informatsiooni. (How's life ... 2011: 266)

Alljärgneval joonisel 1.2 on välja toodud OECD heaolu ja progressi mõõtmise raamistik, mis on mõeldud riiklikul tasandil heaolu mõõtmiseks. Selle kohaselt koosneb üldine heaolu elukvaliteedist ja materiaalistest elamistingimustest. Esimese alla kuulub kaheksa näitajat ning teise alla kolm näitajat. Lisaks sellele on välja toodud neli jätkusuutlikkuse ressursi, mis peaksid tagama heaolu. Nendeks on loodusvara, majanduslik kapital, inimkapital ja sotsiaalkapital. Antud näitajaid kasutavad heaolu dimensioonide väljatöötamiseks nii Euroopa statistikasüsteemi ekspertide rühm kui ka Eesti Statistikaamet (Nimmerfeldt 2013: 10).

Joonis 1.2 OECD heaolu ja progressi mõõtmise raamistik
Allikas: (Kõrreveski 2011: 29).

OECD heaolu ja progressi mõõtmise raamistiku kohaselt on inimese heaolu tihedalt seotud jätkusuutlikkuse ressursidega. Koos moodustavad nad järjepideva ringluse, kus mõlemad pooled toetavad teineteist. Selle raamistiku järgi on inimese enda arvamus vaid üks pisikene osa, et mõista terviklikku heaolu. Autor nõustub OECD raamistikuga riiklikul tasandil heaolu mõõtmiseks, mis näitab, et heaolu mõistmiseks on vaja ülevaadet väga paljudest teguritest, mis teeb heaolu mõõtmise küllaltki komplitseerituks. Siinkohal leiab aga autor, et indiviidil ei ole täielikku kontrolli kõikide elukvaliteedi aspektide üle (näiteks turvalisus või valitsemine ja kodanikkond), mis muudab nende mõõtmise ja mõistmise indiviidi vaatepunktist vähem olulisemaks kui subjektiivse heaolu hinnangud.

Alljärgnev tabel 1.1 annab kompaktse ülevaate mõistetest, mida autor on antud töös käsitletud eluga rahulolu selgitamiseks (vt ka joonis 1.1 leheküljel 8).

Tabel 1.1 Eluga rahuloluga seotud mõistete seletused

Mõiste	Seletus
Eluga rahulolu ehk üldine heaolu	Koosneb materiaalistest elamistingimustest ja subjektiivsetest näitajatest nagu elukvaliteet ja subjektiivne heaolu ning püüab mõõta kuidas inimesel enda elus läheb.
Objektiivsed elamistingimused	Inimeste elujärg ja elatustase, mis koosnevad nii sissetulekutest, elamistingimustest, töökohast jne.
Elukvaliteet	Inimese subjektiivne hinnang oma elule, kuhu alla kuuluvad nii subjektiivne heaolu kui ka objektiivsed faktorid.
Subjektiivne heaolu	Mõõdab positiivsete emotsioonide domineerimist negatiivsete üle (ellu suhtumist) ning inimese subjektiivset hinnangut elule.

Allikas: (Diener 1984: 543), (Diener et al. 2016: 1), (How's life ... 2011: 266), (Kõrreveski 2011: 29), (WHOQOL 1997: 1); autori koostatud.

Kõigest eelnevast ilmneb, et eluga rahulolu ehk üldine heaolu on väga levinud mõiste, mille alla kuuluvad nii elukvaliteet kui ka objektiivsed näitajad ja subjektiivsed hinnangud indiviidilt oma elule. Üldist heaolu käsitledes tuleb arvesse võtta ka ühiskondlikke, looduslikke, majanduslikke ja sotsiaalseid aspekte. See on oluline, et saada täielik ülevaade heaolust. Samas võib märgata, et ka elukvaliteet ühendab enda alla eluga rahuloluga sarnaseid näitajaid. Siinkohal on oluline ära märkida kahe mõiste erinevus: eluga rahulolu käsitleb objektiivseid elamistingimusi ja subjektiivseid näitajaid, kus esimeste kohta kogutakse infot sõltumata inimese enda arvamusest. Elukvaliteeti mõõdetakse seevastu indiviidi keskselt läbi tema subjektiivsete hinnangute. Antud bakalaureusetöö kontekstis keskendub materiaalistele elamistingimustele ning mõningatele elukvaliteedi näitajatele. Enim tähelepanu saab subjektiivne heaolu, kus inividid peavad hindama, kui rahul nad on oma eluga või kui õnnelikuks nad end peavad. Seega antud töö kontekstis on eluga rahulolu määratud Dieneri (1984: 543) heaolu mõiste poolt, mis võtab arvesse nii subjektiivseid kui objektiivseid elu aspekte.

1.2 Eluga rahulolu mõõtmise teoreetilised käsitlused

Lisaks eluga rahuloluga seotud mõistetele ning nende sisulisele erinevusele on eluga rahulolu mõõtmiseks väga mitmeid käsitlusi ja mudeleid. Autor annab ülevaate peamistest heaolu-teooriatest, mis käsitlevad eluga rahulolu või elukvaliteeti.

Esimene vaatlusalune teooria on loodud Rootsi teadlase Eriksoni poolt ning käsitleb eluga rahulolu indiviidi jaoks kättesaadavate vahendite ja nende kontrolli kaudu (Erikson 1993: 72). Ta toetub oma heaolu teorias Johanssonile (1973: 212), kes leiab, et „indiviidil on võimalik teadlikult juhtida ja kontrollida oma elutingimusi, kui ta omab kontrolli selliste ressursside üle nagu raha, omand, teadmised, vaimne ja füüsiline energia, sotsiaalsed suhted ja turvalisus“. Eriksoni ja Feichtneri (1973: 276) kohaselt koosneb indiviidi heaolu tema jõukuse ja püüdluste vahelisest suhtest, kus jõukus koosneb omakorda ressurssidest (inimese kontrollitavad ja juhitavad) ja determinantidest (ei ole kontrollitavad, inimene peab kohanduma), mis juhivad inimese individuaalseid elu tingimusi. Eriksoni (*Ibid.*: 276) heaolu teooriast ja selle komponentidest annab ülevaate alljärgnev tabel 1.2.

Tabel 1.2 Eriksoni heaoluteooria põhinäitajad ja komponendid

Põhinäitajad	Komponendid
Individuaalsed vahendid	Tervis Teadmised ja oskused Finantsvahendid Poliitilised vahendid (õigus hääletada, jne)
Sotsiaalsed tegurid	Tööhõive Hobid Sotsiaalsed suhted Otsustusõigus
Füüsilised tegurid	Eluase Töökoht (ruum) Looduslik keskkond Infrastruktuur

Allikas: (Erikson, Feichtner 1974: 276-278); autori koostatud.

Antud heaoluteooriast ilmneb, et väga mitmed komponendid sõltuvad teistest inimestest, mis jätab suure osa inimese individuaalsest heaolust mingis mõttes teiste inimeste kanda (Erikson, Feichtner: 279). Eelnevas alapeatükis andis autor ülevaate heaoluga seotud erinevatest

mõistest, kus teiste hulgas toodi välja heaolu kui indiviidi vajaduste rahuldatus. Autori arvates on Eriksoni teooria puhul vajaduste väljajätmine hea, kuna teeb heaolu vaatlemise objektiivsemaks. Vaadeldes heaolu ressursside kättesaadavuse ja nende kasutamise kaudu eeldab ta, et inimene ise otsustab kuidas oma ressursse kõige paremini kasutada, et ka tema vajadused oleksid rahuldatud (Erikson 1993: 73). Autor nõustub Eriksoni seisukohaga, sest inimene on ise vastutav endale kättesaadavate ressursside optimaalse kasutuse eest.

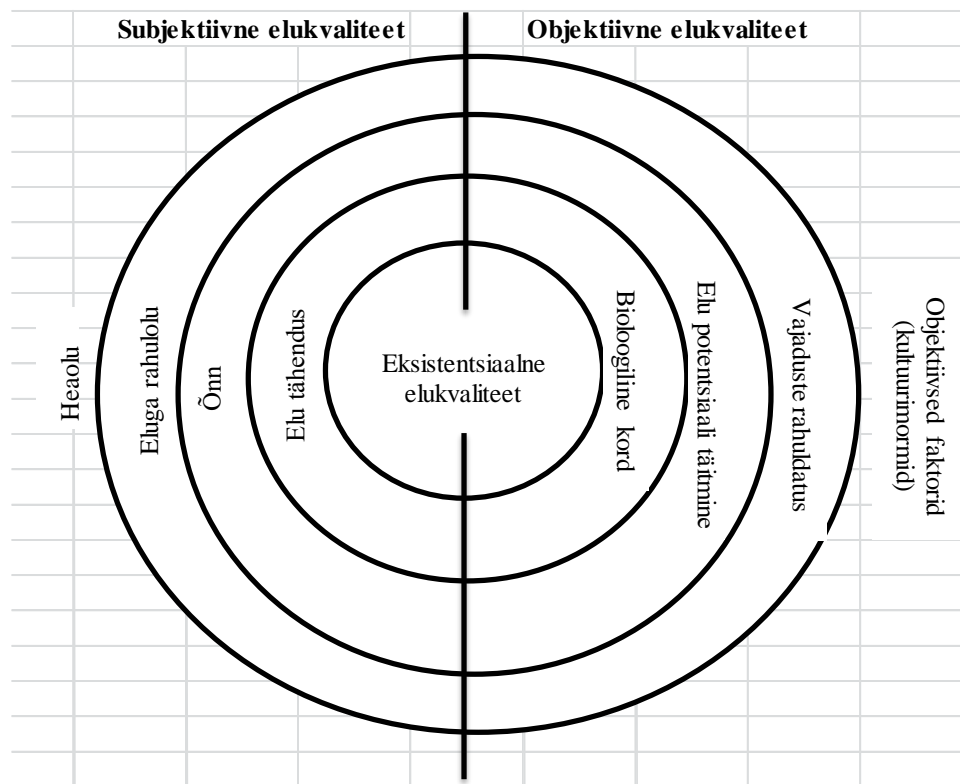
Kui eelnev lähenemine lähtus materiaalsete ressursside kättesaadavusest ning nende kasutamisest, siis Taani teadlane Ventegodt on loonud pigem vaimsetest ja filosoofilistest aspektidest koosneva integreeritud elukvaliteeti ja eluga rahulolu hindava teooria.

Joonisel 1.3 on näha Ventegodti integreeritud elukvaliteedi teooria mudel (2003: 1031), mis jagab elukvaliteedi kolme rühma:

1. Subjektiivne elukvaliteet – kui hea on tunnetuslikult indiviidi elu.
2. Eksistentsiaalne elukvaliteet – kui hea on indiviidi elu sügavamal tasandil.
3. Objektiivne elukvaliteet – kuidas tajub indiviidi elu väline maailm.

Elukvaliteedi integreeritud mudeli kohaselt koosneb subjektiivne elukvaliteet mitmetest erinevatest näitajatest nagu heaolu, eluga rahulolu, õnn ja elu tähendus. Objektiivne elukvaliteet koosneb objektiivsetest faktoritest, vajaduste rahuldusest, elu potentsiaali täitmisest ning bioloogilisest korrast (tervislikust seisundist). Kõige keskel on eksistentsiaalne elukvaliteet, mis iseloomustab inimloomuse sügavust.

Vaadeldavas integreeritud elukvaliteedi teooria mudelis saab liikuda subjektiivsetelt näitajalt objektiivsetele. Kõige pealiskaudsemateks faktoriteks peetakse heaolu ja objektiivseid faktoreid, kuna need on seotud inimese oskusega kohaneda kultuuri. Sügavamateks teguriteks loetakse eluga rahulolu ja vajaduste rahuldatus. Õnn ja elu potentsiaali täitmine hõlmavad endas indiviidide sügavaimat eksistentsi ja loomust. Elu tähendus ja bioloogiline kord tegelevad seevastu inimlikkuse varjatuima või kõige sisima poolega. Eksistentsiaalse elukvaliteedi sfääris asub indiviidi eksistentsi keskpunkt. See, kuidas inimene selles end tunneb peegeldab elukvaliteeti, sügavaimaid teadmisi inimloomuse kohta, milleni saab küündida. (Ventegodt *et al.* 2003: 1037)

Joonis 1.3. Elukvaliteedi integreeritud mudel

Allikas: (Ventegodt *et al.* 2003: 1032).

Ventegodti lähenemine ei maini otseselt materiaalseid ressursse ega nende tarbimist. Tegurid, mis viitavad objektiivsele elu kvaliteedile (sissetulekud, perekonna staatus, inimestega kokkupuude), on tugevasti seotud kultuuriruumiga, kus inimene elab (Ventegodt *et al.* 2003: 1037). Mõnes kultuuris on heaks elukvaliteediks näiteks vaja kahte last, mõnes teises on kaks last aga liiga vähe. Ventegodti ja teiste teooria teeb eriliseks just see, et selle keskseks punktiks on eksistentsiaalne elukvaliteet. Seda mudelit võiks võrrelda ka sibulaga, millel on mitu kihti. Mida rohkem kihte antud mudelis läbida, seda sügavama inimliku osa peaks leidma, ehk ka elu mõtte või eesmärgi. McKnighti ja Kashdani (2009: 242) kohaselt on inimese (elu) eesmärk osa tema identiteedist, mis mõjutab ka tema käitumist, seeläbi ka elukvaliteeti ja eluga rahulolu. Autor nõustub, et eluga rahulolu täielikuks mõistmiseks on paslik kaasata ka elu eesmärgi täitmine või mitte täitmine.

Eriksoni ja Ventegodti teooriad on küllaltki erinevad. Esimene neist vaatab materiaalseid ressursse ning nende tarbimist. Teine aga vaatab eluga rahulolu rohkem eksistentsiaalsest

vaatepunktist. Alljärgnevalt annab autor ülevaate Erik Allardti teooriast, mis käsitleb nii materiaalselt kui eksistentsiaalset poolt enamvähem võrdselt ning mida peetakse ka vajaduste rahuldatus teooriaks (Erikson 1974: 273). Antud lähenemist peetakse ka kõige enam levinumaks holistlikuks lähenemiseks (Vesan, Bizzotto 2011: 5). Sellise lähenemise puhul vaadeldakse mingit süsteemi tervikuna, mitte üksikute osadena.

Allardti ehk vajaduste rahuldatus teooria kohaselt saab elukvaliteeti hinnata, kui on täidetud kolm komplekti põhivajadustega, mida Allardt kutsub „omamine, kuulumine, olemine“ (vt. tabel 1.3). „Omamise“ dimensioon viitab materiaalsele vajadustele, mis on vajalikud selleks, et inimene jääks ellu. Sinna alla kuuluvad ühest küljest nii Maslow püramiidi põhivajadused (toit, vesi, õhk) kui ka sissetulek, eluolud, töökoht, haridus ja tervis. Teine dimensioon – kuulumine – käsitleb vajadusi, mis on seotud teiste inimestega: sõprussuhted, seotus kohaliku kogukonnaga, seotus pere ja sugulastega jne. Viimane Allardti poolt defineeritud dimensioon – olemine – hõlmab endas vajadust olla integreeritud ühiskonnas, enda elu üle otsustamine kui ka võimalused tähendusrikkaks tööeluks. (Allardt 1993: 89-91)

Tabel 1.3. Elukvaliteedi kolm dimensiooni.

MATERIAALNE	MITTEMATERIAALNE	
OMAMINE (materiaalsed vajadused)	KUULUMINE (sotsiaalsed vajadused)	OLEMINE (isiksuse arengule suunatud vajadused)
Elatustaseme ja keskkonnanatingimuste mõõdikud	Objektiivsed sotsiaalsete suhete mõõdikud	Objektiivsed mõõdikud, mis näitavad inimeste suhet ühiskonda ja loodusesse
Rahulolu elutingimustega	Õnnelikkus, subjektiivsed tunded seoses sotsiaalsete suhetega	Tunded, mis seonduvad võõrandamise ja isiksuse arenguga

Allikas: (Eesti Inimarengu Aruanne 2008: 54); autori koostatud.

Vaadeldav lähenemine elukvaliteedi komponentide mõistmiseks võtab arvesse kahte erinevat lähenemist: heaolust tulenevat ja sellest mittetulenevat (Vesan, Bizzotto 2011: 6). „Omamise“ mõõde tagab justkui materiaalsete baasvajaduste rahuldatus, „kuulumise“ mõõde

katab inimese sotsiaalsed vajadused ning „olemise“ mõõde käsitleb indiviidi eneseteostust, seejuures rõhutades isiklikku arengut ja täieliku potentsiaali teadvustamist. Kuigi eeltoodud teooria on üpris ülevaatlik eluga rahulolu hindamisel, kasutab ta siiski teatud määrani klassikalist elukvaliteedi hindamist – objektiivset ja subjektiivset. Selline meetod ei ole vale, kuid kahjuks objektiivsed mõõtmised on justkui määratud erapooletu kõrvalseisja poolt (Veenhoven 2000: 3). Näiteks võib arst füüsiliselt mitte haige inimese terveks kuulutada, kuigi samal ajal tunneb patsient end halvasti.

Ruut Veenhoven (2000: 3) on välja töötanud lähenemise, mis ei lähtu objektiivsetest ega subjektiivsetest näitajatest, vaid koosneb võimalustest ja tulemustest – sellega püüab ta eristada võimalusi heaks eluks ja head elu ennast. Need on küll on omavahel seotud, kuid kindlasti ei ole nad samad. Lisaks sellele on oma koht teoorias ka välistel ja sisemistel omadustel. Esimeses on tähelepanu keskkonnal, teisel aga indiviidil. Veenhoveni teooriat „Elu neli omadust“ saab kujutada neljakordse maatriksina, millest annab ülevaate ka tabel 1.4. Võimalused ja tulemused on esitatud vertikaalselt, välised ja sisemised omadused on esitatud horisontaalselt.

Tabel 1.4. Elu neli omadust.

	Väline väärtus	Sisemine väärtus
Võimalused	Keskkonna elamiskõlbulikkus	Inimese elu võimalused
Tulemused	Kasulikkus	Tunnustus

Allikas: (Veenhoven 2000: 4).

Veenhoveni kohaselt osutab keskkonna elamiskõlbulikkus headele elamistingimustele. Tihti kasutatakse samas tähenduses ka mõisteid elukvaliteet, heaolu. Antud mudelis on kasutusel elamiskõlbulikkus, sest ta viitab sõna otseses mõttes keskkonna karakteristikutele ilma, et tal oleks materiaalse tingimuste kaastähendus. Selle kõrval on maatriksis välja toodud inimese elu võimalused. Antud dimensiooni keskseks küsimuseks on see, kui hästi on inimesed varustatud, et toime tulla elus ette juhtuvaga. Maatriksi teine horisontaalne rida keskendub elu tulemustele, mida saab hinnata nii läbi väärtuse, mille inimene annab keskkonnale või

iseendale. Väline elu väärtus ehk kasulikkus ja sisemine väärtus ehk tunnustus on omavahel seotud. Elu väärtustamine väljendab arusaama, et heal elul peavad olema ka sügavamad väärtused. Maatriksi all paremas nurgas olev tunnustus näitab inimese subjektiivset hinnangut. Tihti peale viidatakse sellele ka kui subjektiivne heaolu, eluga rahulolu, õnn. (Veenhoven 2000: 4-5)

Veenhoveni teooria ja selle esitus maatriksina on küllaltki erinev eeltoodud teistest lähene-mistest. Kuigi Veenhoven vaatleb spetsiaalselt võimalusi ja tulemusi võib autori meelest sinna alla kuuluvaid näitajaid kategoriseerida ka vastavalt objektiivseteks ja subjektiivseteks näitajateks.

Veenhoveni teooriasse on võimalik mahutada ka teiste teadlaste lähenemisi. Näiteks elu-kvaliteedis eristab McCall (1980: 9) üldisi ja isiklike tingimusi õnnelikkuseks, mis on võrdväärsed Veenhoveni mudeli võimalustega. Lisaks McCallile saab näitena tuua ka Cum-minsi teooria (1997: 6), kes jaotab elukvaliteedi nii subjektiivseteks kui objektiivseteks näitajateks, mis koosnevad järgmistest osadest: materiaalne heaolu, tervis, produktiivsus, intiimsus, kogukond, emotsionaalne heaolu. Tabelis 1.5 on näidatud, kuidas sobitub Cum-minsi teooria Veenhoveni mudelisse.

Tabel 1.5. Cumminsi teooria Veenhoveni mudelis.

	Väline kvaliteet	Sisemine kvaliteet
Elu võimalused	Sissetulek, omand Sotsiaalsed suhted Sotsiaalne positsioon Võimalused	Tervis Produktiivsus
Elu tulemused	Produktiivsus Sotsiaalne vastutus	Rahulolu: Materiaalse eluga Sotsiaalsete suhetega Sotsiaalse positsiooniga

Allikas: (Veenhoven 2000: 17).

Cumminsi teorias ei ole kohta üldisele eluga rahulolu, vaid see leitakse kõikide näitajate põhjal. Autor leiab, et selline lähenemine võib jääda puudulikuks tervikliku eluga rahulolu mõistmisel.

Alljärgnevalt annab autor ülevaate, kuidas sobitub Allardti teooria Veenhoveni mudelisse. Võrdluseks on valitud ka Allardti teooria põhjusel, et autori arvates annab tema teooria eluga rahulolu mõõtmiseks kõige parema lähtepunkti, kuna hõlmab endas nii subjektiivseid kui ka objektiivseid elukvaliteedi näitajaid, mis moodustavad terviku.

Veenhoven paigutab oma mudelisse (vt. tabel 1.6) järgnevad Allardti „omamine, kuulumine, olemine“ teooria tegurid: sissetulek, majapidamine, poliitiline toetus, ühiskondlikud/sotsiaalsed suhted, asendamatus, huvitavate asjadega tegelemine, tervis, haridus, eluga rahulolu.

Tabel 1.6. Allardti teooria Veenhoveni mudelis.

	Väline väärtus	Sisemine väärtus
Võimalused	Sissetulek Majapidamine Poliitiline toetus Sotsiaalsed suhted	Tervis Haridus
Tulemused	Asendamatus	Huvitavate asjadega tegelemine Eluga rahulolu

Allikas: (Veenhoven 2000: 18).

Enamus tegureid kuulub Veenhoveni kasulikkuse lahtrisse, sest need on seotud eeldustega heaks eluks, mis on peamiselt loodud ühiskonna või keskkonna, kuid mitte inimese poolt. Selle alla loetakse sissetulek, majapidamine, poliitiline toetus ja sotsiaalsed suhted. Neid võib pidada kas välisteks võimalusteks või ka objektiivseteks näitajateks. Inimese sisemisteks võimalusteks peab Veenhoven tervist ja haridust. Üksinda väliste tulemuste all on asendamatus, mis on võrdväärne elu kasulikkusega. Tunnustuse kohta täidavad huvitavate asjadega tegelemine ja eluga rahulolu, mida võib pidada ka subjektiivseteks näitajateks.

Eelnevast ülevaatest on näha, et eluga rahulolu võib vaadelda väga mitmete erinevate nurkade alt. Igal lähenemisel on oma lähtepunkt ning raskuskese, mida tuleks mudelite kasutamisel arvesse võtta. Autor leiab, et ükskõik kuidas erinevaid näitajaid nimetada, tuleb eluga rahulolust ülevaatliku pildi saamiseks arvesse võtta nii objektiivseid näitajaid kui ka indiviidi enda subjektiivseid hinnanguid elule. Seega vaadeldud teooriatest sobitub antud töö eesmärgi täitmiseks kõige paremini Allardi vajaduste rahuldatus teooria, mis vaatleb erinevate eluga rahulolu mõõdikute nii objektiivseid kui subjektiivseid aspekte. See muudab tema teooria terviklikuks ning kergesti käsitletavaks.

2. EESTI JA HOLLANDI ÜLIÕPILASTE ELUGA RAHULOLU VÕRDLEV ANALÜÜS

2.1 Ülevaade kõrghariduse toimimisest Eestis ja Hollandis

Antud alapeatükk annab ülevaate kõrghariduse toimimisest ja regulatsioonidest nii Eestis kui Hollandis. Vaadeldakse ja võrreldakse riigiti tingimusi kõrghariduse omandamiseks, riiklike toetusi ja muid olulisi näitajaid. Ülevaade antakse tingimustest nii enne kui pärast kõrgharidusreformi 2013. aastal mõlemas riigis.

Eesti kõrghariduse lugu sai alguse 1632. aastal Tartu Ülikooli rajamisega. Hollandi esimene ülikool asutati 1575. aastal Oranje Williami poolt Leidenisse autasuna kodanike järjepidevusele hispaanlaste vastu võitlemisel (History 2016). Kui Holland on sellest ajast peale olnud kuningriik, siis Eesti ja selle kõrgharidus pidi üle elama mitmeid sõdu, erinevaid valitsejaid, okupatsioone ja palju muud. Olulistest muutustest ja sündmustest Eesti kõrghariduses annab ülevaate tabel 2.1.

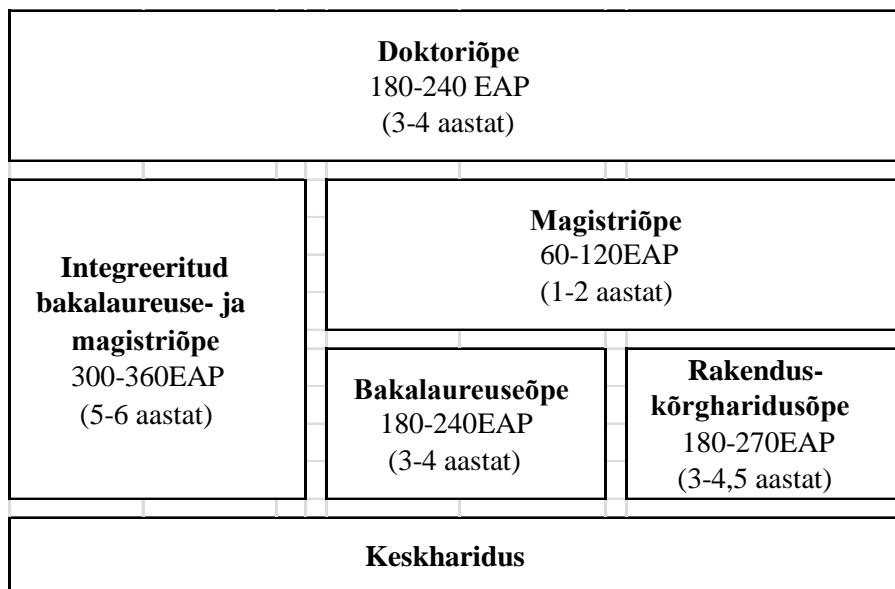
Tabel 2.1 Eesti kõrghariduse võtmesündmused

Aasta	Sündmus
1632	Tartu Ülikooli asutamine
1919	Tartu Ülikool avatakse eesti keelsena
1923	Kõrgema Sõjakooli asutamine
1936	Tallinna Tehnikaülikooli asutamine
1980-1989	Eestis tegutseb 7 kõrgkooli
1999	Eesti liitub Bologna protsessiga
2003/2004	Kõrgharidus muudetakse kolmeastmeliseks

Allikas: (Eesti kõrgharidus ... 2013), (Haridus- ja teaduskorraldus ... 2016), (Bologna protsess ... 2013), (Põllo 2016); autori koostatud.

Hollandi ülikooliharidus on läbi aegade olnud hollandi keelne. Eestis seevastu on kõrgharidus olnud nii rootsi keeles kui saksa keeles ning alates 20. sajandist eesti keelne. Võrreldes Eesti ja Hollandi kõrghariduse ajalugu, siis saab öelda, et Hollandi jaoks on kõrghariduse areng ja ajalugu olnud stabiilsem. Sellegi poolest on mõlemas riigis maailmas kõrgelt hinnatud teadlasi ja väga olulisi teadustöid.

Nii Holland kui Eesti liitusid mõlemad 1999. aastal Bologna protsessiga, mille eesmärgiks oli 2010. aastaks ühtlustada Euroopa riikide kõrgharidussüsteemid (Bologna protsess ... 2013). Seega mõlema riigi õppeastmete süsteem (*bachelor-master-PhD*) on põhimõtteliselt samasugune (vt. joonis 2.1). Kõrgharidust pakuvad kahte tüüpi institutsioonid: teadusülikoolid ja rakenduskõrgkoolid. Kõigi õppeastmete maht ja ajaline kestus on erinev.

Joonis 2.1. Õppeastmete süsteem Eestis ja Hollandis
Allikas: (Kõrgharidus 2016).

Rakenduskõrgharidusõpe on kõrghariduse esimese astme õpe, mille eesmärgiks on kindlal kutsealal töötamiseks või magistriõppes edasiõppimiseks vajalike pädevuste omandamine. Bakalaureuseõpe on samuti kõrghariduse esimese astme õpe, mille eesmärk on üldhariduslike teadmiste süvendamine, eriala alusteadmiste ja -oskuste omandamine õpingute jätkamiseks magistriastmes ja tööle asumiseks. Magistriõpe on kõrghariduse teise astme õpe, mille kestel süvendatakse erialateadmisi ja -oskusi ning omandatakse iseseisvaks tööks ja

doktoriõppes õpingute jätkamiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õppele juurdepääsu tingimus on kõrghariduse esimese astme kvalifikatsioon. Integreeritud bakalaureuse- ja magistriõpe sisaldab nii alusõpet kui ka süvendatud spetsialiseerumisega õpet. Doktoriõpe on kõrghariduse kolmanda astme õpe, mille eesmärgiks on iseseisvaks teadus-, arendus- või kutsealaseks loometööks vajalike teadmiste ja oskuste omandamine. (Põllo 2016)

Kui kõrghariduse omandamine on tänu Bologna protsessile üle Euroopa ühtlustatud, siis märkimisväärse erinevuse toob hoopis ligipääs kõrgharidusele. Nimelt Hollandis pääsevad ülikooli õppima vaid teatud keskkooli diplomiga (VWO) õpilased. Esimese suunava valiku peavad õpilased tegema juba 12. aastaselt, kus testitakse nende võimeid ja vaadatakse eelnevat õppeedukust. Need, kes on võimekamad suunatakse edasi nii öelda teadusülikooli teele ning need, kes on vähem võimekamad saavad valmistuse kutseõppe omandamiseks. Õpilased, kes siiski sooviksid ka teadusülikooli minna, peavad selleks ühe aasta kauem õppima. Täpsema ülevaate üldharidussüsteemist Hollandis annab lisa 1. (Higher education ... 2016)

Nagu eelnevast võib näha, siis Hollandi põhihariduse süsteem on küllaltki erinev Eesti omast. Kui Eestis tuleb põhimõtteliselt esimene sisuline valik teha alles põhikooli lõpus valides keskkooli, gümnaasiumi, kutsehariduse või töötamise vahel, siis Hollandis algab suunavate valikute tegemine juba hulka varem. Õigete valikute tegemine nii kooli tüübi kui ka õppeainete gruppide vahel, võib suuresti kaasa aidata õpilase edukusele tulevikus. Kui valik peaks minema valesti, siis ei tähenda see ülikoolis õppimise võimalusest ilma jäämist, vaid pigem tuleb õpilasel ise olla hakkaja ning läbida teatud lisaõpped, mis tagavad ligipääsu kõrgharidusele.

Vastuvõtt Tartu Ülikooli (Sisseastumise põhimõtted 2016) toimub üldjuhul lävendipõhiselt ja paremusjärjestuse alusel, kus vastuvõtutingimusteks võivad olla riigieksam, sisseastumiseksam või lõputunnistuse keskmine hinne. Tingimuste täitmist hinnatakse punktides, kus maksimaalne võimalik punktisumma on 100 punkti ning igale vastuvõtutingimusele on määratud protsentuaalne osakaal maksimaalsest võimalikust punktisummast. Hollandis on

vastuvõtu tingimuseks VWO lõputunnistuse omamine või rakenduskõrgkooli bakalaureuse programmi esimese aasta läbimine (60 EAP-d) (Higher education ... 2016).

Nii Eestis kui Hollandis mõõdetakse õppetöö mahtu Euroopa ainepunktisüsteemiga (*European Credit Transfer and Accumulation System*, ECTS), millele Hollandis mindi üle 2002. aastal ja Eestis 2009. aastal. Üks Euroopa ainepunktisüsteemi ainepunkt (EAP) vastab Eestis 26 tunnile, mida üliõpilane on õppetööks kulutanud. Vastavalt Hollandi seadusele kujutab üks ainepunkt endast 28 tundi tööd. (Higher education ... 2016; Põllo 2016)

Huvitaval kombel on ühe ainepunkti suurus tundides Eestis ja Hollandis erinev. Ühe õppeaasta kohta peab Hollandi tudeng töötama 120 tundi rohkem, et saada sama kogus ainepunkte. Teisisõnu on see 15 lisa 8-tunnist tööpäeva. Kuigi õppeastmed on reguleeritud üle-Euroopaliselt, siis erinev ainepunkti maht tundides võib autori arvates peituda kahes asjaolus. Esiteks, Eestis on ainete maht sisulise poole pealt vähem mahukas kui Hollandis ja Eestis on seetõttu kõrgkoolis lihtsam õppida. Teiseks võib selline asjaolu näidata, et kuigi õpetatavate teemade hulk võib olla sama, siis Hollandis õpitakse rohkem süvitsi läbi mitmete kodutööde. Autori arvates on põhjus pigem teises väljatoodud punktis. Hollandi kõrgkoolidel on tõesti kombeks anda väga tihti kodutöid, mille tõttu õpilane peab konstantselt olema kursis, mis õppetükke parajasti läbitakse. Seejuures võib loengutest/seminaridest puudumine eksamite ajal rängalt kätte maksta. Sellest lähtudes võiks oletada, et Eesti üliõpilase rahulolu See toob välja ka teise erinevuse Eesti kõrgkoolide vahel, milleks on hindamine.

Alates 2009/2010. õppeaastast mindi Eesti ülikoolides üle õpiväljundite põhiste õppekavadele. Selleks, et saada positiivne hinne on üliõpilasel vaja tõestada õpiväljundite omandamine vähemalt miinimumtasemel. Üliõpilase hindamisel kasutatakse kas mitteeristatavat või eristatavat hindamisskaalat. Mitteeristava hindamise puhul määratletakse esmalt tase, mis on piisav, et lugeda õpiväljund saavutatuks. Üliõpilane saab aine läbimise kohta vastava märkme: „arvestatud“ või „mittearvestatud“. Eristava hindamisskaala kasutamise oluline eesmärk on anda üliõpilastele täpsemat tagasisidet, millisele tasemele nende teadmised ja oskused aine omandamisel jõudnud on. (Üliõpilaste hindamine 2016)

Alljärgnev tabel 2.2 annab ülevaate riigi poolt reguleeritud hindamisskaaladest.

Tabel 2.2. Hindamiskaalad Eestis

ECTS hinne		Tähendus
A	5	Suurepärase: väga head taset ületav teadmiste ja oskuste vaba ning loov kasutamine;
B	4	Väga hea: teadmiste ja oskuste eesmärgipärane ja loov kasutamine. Spetsiifilisemate ja detailsemate teadmiste ja oskuste osas võivad ilmned mittesisulised ja mittepõhimõttelised eksimused;
C	3	Hea: teadmiste ja oskuste eesmärgipärane kasutamine. Spetsiifilisema ja detailsemate teadmiste ja oskuste osas avaldub ebakindlus ja ebatäpsus;
D	2	Rahuldav: teadmiste ja oskuste kasutamine tüüpolukordades, erandlikes olukordades avalduvad puudujäägid ja ebakindlus;
E	1	Kasin: teadmiste ja oskuste kasutamine tüüpolukordades piiratud viisidel, erandlikes olukordades avalduvad märgatavad puudujäägid ja ebakindlus;
F	0	Puudulik: õppija on omandanud teadmised ja oskused miinimumtasemest madalamal tasemel.

Allikas: (Ühtne hindamissüsteem ... 2013), autori koostatud.

Hollandis kasutab seevastu enamuse kõrghariduse nende jaoks traditsioonilist hindamissüsteemi, kus 10 on kõrgeim ning 1 madalaim hinne (vt. tabel 2.3). Positiivse tulemuse saamiseks on vaja saada vähemalt 6 hindepunkti. Hindeid 9 ja 10 antakse väga harva. Hinded 5 ja 6 vahel ümardatakse 5,5st ülespoole, mis tähendab, et 5,4 on läbikukkumine ning 5,5 on läbimine. Hindeid 1-3 pea ei kasutatagi. (Overview ... 2011: 21)

Tabel 2.3. ECTS ja Hollandi hindamissüsteemi vastavus

ECTS hinne	Hollandi hinne	Tähendus
A	10	Suurepärase: silmapaistev tulemus, kuid kõrvaliste vigadega
B	9	Väga hea: üle keskmise tulemus, kuid mõndade vigadega
C	8	Hea: üldiselt veatu töö, kuid märkimisväärsete vigadega
D	7	Rahuldav: rahuldav, kuid oluliste vigadega
E	6	Kasin: töö täidab miinimum tulemuse nõude
F	5-1	Puudulik: vajalik on rohkem õppida

Allikas: (Overview ... 2011: 22); autori koostatud.

Tabel 2.3 annab võrdleva ülevaate täht-hindamisest ja Hollandi 10-punkti hindamisest. Hinded on omavahel selgesti vastavuses, kus hinne A või 10 märgib suurepärase tulemust

ning hinne F või 5-1 märgib läbikukkumist. Huvitaval kombel on natuke erinev hinnete sõnaline tähendus. Kui Eestis tähendab hinde A saamine silmapaistvat ja eriti laiapõhjalist õpiväljundite saavutamise taset, mida iseloomustab väga head taset ületav teadmiste ja oskuste vaba ning loov kasutamine, siis Hollandis on isegi hinde 10 saamisel lubatud kõrvaliste, kuid mitte sisuliste vigade tegemine.

Järgmise erinevusena toob autor välja õppetasu. Ülikoolis õppimine on Hollandis nii bakalaureuse- kui ka magistriõppes tasuline ja õppemaks on riiklikult reguleeritud. Õppe-teenustasu nii bakalaureuse- kui magistriõppes õppeaastal 2012/2013 oli 1771 eurot aastas (Overview ... 2011: 25). Õppeaastal 2015/2016 oli õppeteenustasu 1951 eurot aastas (Collegegeld betalen 2016). Eestis seevastu saab alates õppeaastast 2013/2014 õppida eestikeelsetel õppekavadel tasuta juhul kui valitakse täiskoormusega õpe ning üliõpilasel ei ole varasemaid kõrgharidusõpinguid (Tasuta õpe ... 2016). Tasuta saab õpinguid jätkata seni, kuni täidetakse oma õppekava etteantud mahus (vähemalt 75% aastasest mahust) ning tasutakse vaid nende ainepunktide eest, mis jäävad normist puudu, ainepunkti hinna alusel (Tasuta õppimine ... 2016).

Enne 2013. aastat pidid lätendi mitte ületanud õliõpilased maksma õppetasu semestritasuna jooksva semestri eest, kus keskmine õppemaks semestris varieerus 840 eurost kuni 1600 euroni (Õppetasu maksmine ... 2016). Mõnede erialade õppemaks oli tunduvalt kallim. Näiteks arstiteaduse päevase õppe semestritasu oli 2500 eurot või maalikunsti õppimiseks 2640 eurot semestris (Õppetasude kehtestamine ... 2016).

Õppetasude kõrval on oluline ära märkida ka õppetootused- ja laenud. Üliõpilaste toetamine riigi poolt võib anda paljudele võimaluse ülikoolis oma õpinguid alustada või jätkata. Kahjuks ei ole kõigil vanematel võimalik oma lapsi rahaliselt toetada või õpilasel kooli kõrvalt tööl käia, mis teeb õppetootuste saamise veelgi olulisemaks. Järgnevalt annab autor ülevaate Eestis hetkel jõus olevast vajaduspõhisest õppetootusest kui ka enne kõrgharidusreformi kehtinud toetuste süsteemist ning ka Hollandis saadaval olevatest toetustest.

Õppetoetuse maksmist ja määramist Eestis reguleerivad riiklikul tasandil õppetoetuste ja õppelaenu seadus ja määrus üliõpilaste stipendiumite liigid, suurus ja määramise üldtingimused. Alates 2013/2014. õppeaastast immatrikuleeritud ülipilased saavad taotleda vajaduspõhist õppetoetust, vajaduspõhist eritoetust, erialastipendiumi ja tulemusstipendiumi. Igal aastal kehtestab haridus- ja teadusminister õppetoetuste võimaliku saajate hulga. (Üliõpilane ja raha 2016)

Vajaduspõhist õppetoetust saavad taotleda vähemkindlustatud perekondadest üliõpilased, kes õpivad täiskoormusega ning kelle perekonna kuusissetulek ühe pereliikme kohta on kuni 358 eurot. Õppetoetust ei ole võimalik taotleda akadeemilisel puhkusel viibides. Õppetoetuse suurus sõltub pereliikmete keskmise sissetuleku suuruselt (vt. tabel 2.4). Maksimaalne vajaduspõhine õppetoetus on 220 eurot kuus ning minimaalne 75 eurot kuus. (Õppetoetus 2016)

Tabel 2.4. Vajaduspõhise õppetoetuse suurus Eestis (eurodes).

Üliõpilase keskmine sissetulek pereliikme kohta	Kuni 89,50	89,51-179,0	179,01-358
Õppetoetuse suurus	220	135	75

Allikas: (Õppetoetus 2016).

Enne 2013/2014. õppeaastat sai Eestis kõrgharidust omandav üliõpilane taotleda põhitoetust 55,93 eurot kuus ning täiendavat toetust 28,13 eurot. Põhitoetuse saamiseks koostati õppekavati üliõpilaste paremusjärjestus, arvestades õppekava täitmise mahtu ning hindideid. Täiendav toetus oli mõeldud üliõpilastele eluasemele ja transpordile tehtavate kulutuste katmiseks, kui nende elukoht asus rahvastikuregistri järgi väljaspool linna, kus asus nende õppeasutus. (Ülikooliõpingute rahastamine 2016)

Lisaks toetustele on võimalik võtta ka õppelaenu, mis on pikaajaline riigi garantiiga laen õppimiskulude finantseerimiseks. Õppelaenu saab õppetoetuste ja õppelaenu seaduse alusel. Nii 2012/2013. kui ka 2015/2016. õppeaastal on õppelaenu maksimaalmääraks 1920 eurot. (*Ibid.* 2016)

Hollandi tagab ligipääsu kõrgharidusele Haridus-, Teadus- ja Kultuuriministeerium ning valitsus on vastutav tudengite rahalise toetamise eest. Tudengid, kes õpivad ülikoolis või rakenduskõrgkoolis täiskohaga, saavad teatud tingimustel Hollandi valitsuse poolt finantssilist toetust, mis põhineb nende sooritusel. Rahalist toetust antakse välja laenu vormis. (Overview ... 2011: 26)

Õppeaastal 2015/2016 muutus Hollandis tudengite rahastamise ja toetuste süsteem. Käesolevad tudengite riigipoolsed rahastamise võimalused on järgmised (Weten hoe ... 2016):

1. Põhilaen – riiklik madala intressiääraga laen, mida saavad taotleda kõik tudengid, kellel on selleks legaalne õigus. Kui tudeng elab vanematega, siis maksimaalne taotletav laenusumma on väiksem, sest tema kulutused on väiksemad.
2. Reisisoetus – soorituse-põhine riigisoetus, mida saadakse kogu õpingute aja. Reisisoetusega üliõpilane saab üle kogu Hollandi rongi, bussi, metroo või trammiga tasuta või 40%-lise soodustusega reisida. Tudeng saab valida tasuta reisimise tööpäevadel või nädalavahetustel. Kui ülikooli diplom ei saada 10 aasta jooksul, siis peab reisisoetuse riigile tagasi maksma.
3. Lisasoetus/laen – sõltub vanemate sissetulekust ning on mõeldud väiksemate rahaliste võimalustega üliõpilastele. Kui ülikooli diplom saadakse 10 aasta jooksul, siis ei pea lisasoetust riigile tagasi maksma.
4. Õppemaksu krediit – riiklik laen õppemaksu eest tasumiseks, mis tuleb pärast õpingute lõppemist 15 aasta jooksul tagasi maksta.

Haridus-, kultuuri- ja teadusministeeriumi (Bedragen ... 2016) poolt reguleeritud maksimaalne igakuine laenu suurus 2016. aastal on 862,50 eurot ning õppemaksu krediidi suurus 162,58 eurot. Seega maksimaalseks laenatavaks summaks saab olla 1025,08 eurot. Ennem rahastamise ja toetuse süsteemi muutmist sõltus maksimaalne võimalik summa sellest, kas elati koos vanematega või mitte, ning kas üliõpilane soovis võtta lisalaenu või mitte. Toetuste suurusest 2013. aastal annab ülevaate alljärgnev tabel 2.5.

Tabel 2.5. Riikliku rahastamise suurus 2013. aastal Hollandis, eurodes.

Toetuse tüüp	Elades omaette (€)	Elades vanematega (€)
Põhitoetus	272,46	97,85
Lisatoetus	250,33	229,94
Eraldiseisev laen	290,50	290,50
Õppemaksu krediit	147,58	147,58
Kokku	960,87	765,87

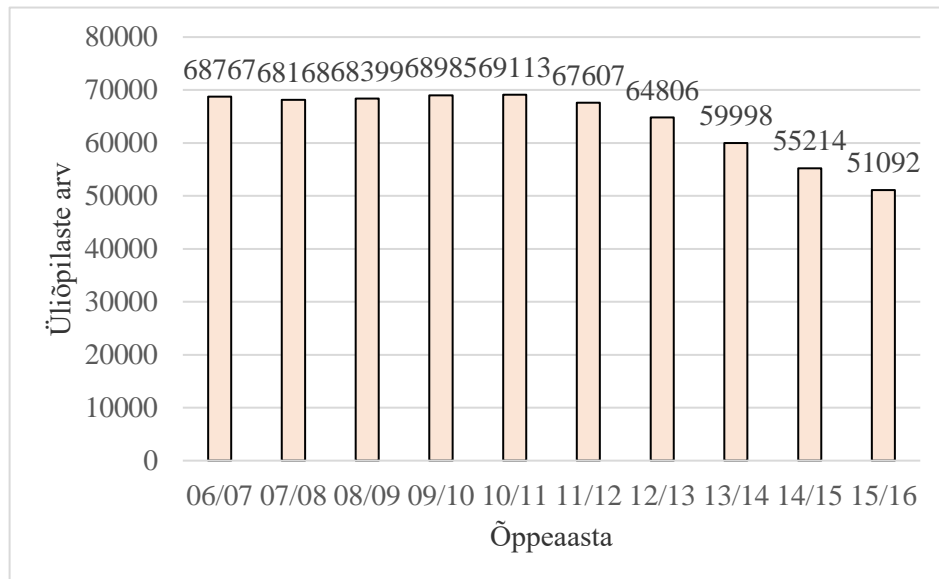
Allikas: (Bedragen ... 2013); autori koostatud.

Kuni õppeaastani 2015/2016 oli üliõpilasel võimalus saada riigilt kuni viit erinevat toetust, mille suurus sõltus elukohast. Põhitoetust (272,46 või 97,85 eurot) said kõik üliõpilased olenemata oma õpitulemustest ning õpingute lõpetades ei pidanud seda tagasi maksma. Lisatoetus (250,33 või 229,94 eurot) oli mõeldud vähesemate finantsressurssidega peredest lastele. Eraldiseisva laenu igakuine summa võis ulatuda kuni 290,50 euroni kuus. Riiklikul laenul oli väga väike intressimäär, vaid 0,6%. Õppemaksu krediit oli mõeldud õppemaksu tasumiseks ning seda võis ka võtta iga tudeng. Lisaks sai iga üliõpilane ka reisitoetust, mille tingimused jäid reformi käigus muutmata. (Overview ... 2011:27)

Eelnevalt on näha, et nii enne reformi kui ka pärast võib Hollandi üliõpilase riigipoolne sissetulek toetuste/laenude näol ulatuda kuni tuhande euroni kuus. See on enamvähem võrdne Eesti keskmise brutopalgaga, mis Statistikaameti (Enim ... 2016) kohaselt on 1065 eurot kuus. Kui eelnevalt ei pidanud Hollandi üliõpilased osa riigitoetusi tagasi maksma, siis nüüd igasugune riigi „toetus“ on laen ning tuleb pärast õpingute lõppemist tagasi maksta. Muutusi arvesse võttes on loogiline, et üliõpilased üritavad õpingute kõrvalt tööl käia. Vaadeldes üliõpilaste võimalikke õppetoetusi ja seeläbi igakuised sissetulekuid võiks oletada, et Hollandi üliõpilased on oma eluga rohkem rahul, sest nende sissetulekud on potentsiaalselt suuremad. Uuringud aga näitavad, et üliõpilaste jaoks on õnnelikkus ja eluga rahulolu väga olulised, isegi olulisemad kui raha (Diener 2000: 34). Selle põhjal võib oletada, et üliõpilased võivad oma eludega isegi siis rahul olla kui neil ei ole ilmingimata palju vabu rahalisi vahendeid.

Olulisi erinevusi leidub ka doktoriõppes ja selle toetamises. Eestis saavad doktoriõppes olevad üliõpilased doktoranditoetust, mille suurus on 422 eurot kuus ning mida makstakse 12 kuu jooksul aastas (Õppetoetus 2016). Hollandis seevastu võetakse doktorandid vastavasse ülikooli täiskohaga tööle, mis tähendab, et nad saavad umbes Hollandi keskmist palka (Pursuing ... 2016).

Vaadeldes aga kõrghariduses õppivate noorte arvu mõlemas riigis, siis võib öelda, et kõrgharidus on aastate jooksul muutunud üha enam kättesaadavamaks. Õppeaastal 1993/1994 õppis Eestis kõrgharidust pakkuvates asutustes 25 064 üliõpilast, seevastu õppeaastaks 2010/2011 oli üliõpilaste arv tõusnud 69 113ni (Kõrghariduse valdkonna ... 2013). Hetkel on Eestis kuus avalik-õiguslik ülikooli ning nende kõrval veel mitmeid rakenduskõrgkooli, seega kokku on võimalik kõrgharidust omandada 24s erinevas õppeasutuses (2015/2016. õppeaasta ... 2016: 9). Kuigi kõrgharidus on muutunud kättesaadavamaks on üliõpilaste arv viimaste 6 aasta jooksul vähenenud (vt. joonis 2.2). Ühe põhjusena võib välja tuua selle, et 90ndate aastate algusest alates on aastas vähem lapsi sündinud.

Joonis 2.2. Üliõpilaste arv Eestis aastatel 2006-2016

Allikas: (Üliõpilaste arv 2016), autori koostatud.

Hollandis seevastu on üliõpilaste arv järjepidevalt kasvanud. Õppeaastal 2000/2001 õppis nii teadusülikoolides kui rakenduskõrgkoolides kokku 478 997 üliõpilast. Aastaks 2011/2012

oli tudengite arv kasvanud 669 041ni. Seejuures teeb üliõpilaste arvu kasvamise märkimisväärsaks asjaolu, et kuigi ülikoolide arv (13) on samaks jäänud, siis aastaks 2011/2012 võrreldes õppeaastaga 2000/2001 on rakenduskõrgkoolide arv langenud 62lt 39le. (School size ... 2013)

Kuigi Eesti ja Hollandi kõrgkoolide õppeastmed on reguleeritud Bologna protsessi poolt, mis tähendab, et nii bakalaureuse-, magistri- kui ka doktoriõpe on rahvusvaheliselt ühtlustatud ehk need toimivad mõlemas riigis ühte moodi on mõlema riigi haridussüsteemis palju erinevat. Suurimateks erinevusteks võib lugeda näiteks ligipääsu kõrgharidusele, ainepunkti mahtu tundides, õppetoetuste ja –laenu süsteemi. Kuigi Bologna protsessi eesmärgiks oli ühtlustada Euroopa kõrgharidusruum, siis eelmainitud nüansid mõjutavad erinevalt üliõpilaste elukorraldust ja rahulolu.

Autori arvates on Eesti kõrgharidussüsteemi tugevuseks kerge ligipääsetavus, sest ainsaks kriteeriumiks on keskhariduse omandamine soovitavalt kõrgete riigieksamite tulemustega. Hollandi kõrgharidusele ligipääs on küllaltki raskendatud. Juba varajases eas nõutakse õpilastelt nutikust, et teha eel-valik, kes võiks sobida ülikooli ja kes mitte. Võibolla asjaolu, et Eestis võib igäiks ülikoolis õppida, teeb riigitoetuste suuruse väikeseks. Hollandis seevastu saab märkimisväärselt suuremas summas õppelaenu ning kergemini töötada poole kohaga õpingute kõrvalt, millega tõenäoliselt tudengipõlv muutub nauditavaks ajaks elus.

Tihti peale on ülikoolis käimise aeg nii Eestis kui Hollandis on enamusele üliõpilastele esimene kord elus, mil elatakse omaette ning iseseisvutakse. Seega esimest korda ollakse vastutav ka enda tervise, õpingute, raha, jms eest. Ülikoolis käimise aega peetakse ühest küljest kõige ilusamaks kui ka kõige stressirohkemaks ajaks noore inimese elus (Cress, Lampman 2007: 18). Seega on ilmselge, et stress mõjutab üliõpilaste eluga rahulolu (Civitci 2015: 272). Sellest tulenevalt võib oletada, et nii Eesti kui Hollandi üliõpilased jagavad enda eluga seoses sarnaseid rõõme ja muresid, kuna tegemist on noorte inimestega ja nad kõik on sarnases elufaasis. Taustsüsteemid, milles uuritakse tudengite eluga rahulolu on oma olemustelt küll sarnased, ent siiski mõningate erinevustega. Näiteks Hollandi üliõpilased peavad küll maksma kõrghariduse omandamise eest, kuid samal ajal saavad nad riigilt palju

suuremat rahalist toetust. Eestis on toetuste hulk ja suurus kordades väiksem, kuid ülikoolis käimine ei nõua nii suurt ajalist pühendumust kui Hollandis.

2.2 Eluga rahulolu uurimise metoodika

Eesti ja Hollandi üliõpilaste eluga rahulolu võrdlemiseks viis autor läbi uuringu mõlema riigi üliõpilaste seas. Antud alapeatükk annab ülevaate kasutatud uurimismetoodikast.

Töö eesmärgi täitmiseks põhines autor uurimismetoodika koostamisel Erik Allardti „omamine, kuulumine, olemine“ teooriale. Sellise valiku tegemiseks on mitmeid põhjuseid. Esiteks ei ole Eriksoni materiaalsete vahendite teooria piisav, et anda täielik ülevaade tudengite eluga rahulolust. Selle kõrval on Ventegodti teooria, mis keskendub peamiselt eksistentsiaalsele poolele inimese elus. Autor leiab, et ka selline lähenemine ei ole piisav. Kuigi Veenhoveni käsitlus on huvitav ning ei lähtu objektiivsetest-subjektiivsetest teguritest, siis autori arvates jääb tema lähenemine eluga rahulolu mõõtmisel liiga abstraktseks. Allardti teooriat on kerge mõista ning lihtne käsitleda, mille tõttu saab just see lähenemine keskseks antud bakalaureusetöö empiirilises osas.

Üliõpilaste eluga rahulolu nii Eestis kui ka Hollandis otsustas autor uurida läbi küsitluse (vt lisa 2). Uuringu sihtrühmaks olid mõlema riigi üliõpilased. Sama küsitlus viidi läbi nii ajavahemikus 13.-24. märts 2013. aastal kui ka 4.-15. aprill 2016. aastal interneti küsitlusplatformi LimeSurvey vahendusel. Küsitlus viidi läbi inglise keeles, et tagada võimalikult ühene küsimuste mõistmine. Palve küsitluses osaleda esitati läbi sotsiaalmeedia kui ka läbi isiklike pöördumiste tudengite poole. Küsitlus koosnes 24 kohustuslikust küsimusest ja kolmest vabatahtlikust küsimusest.

Küsimustiku koostamisel tugineti Allardti „omamine, kuulumine, olemine“ heolu teooriale (vt tabel 1 lk 18). Küsimuste kvaliteedi tagamiseks on küsimustikku võetud mõningaid küsimusi otse Euroopa Sotisaaluuringust (European Social Survey) ja maailma väärtusuuringust (World Values Survey).

Tabelis 2.6 tuuakse välja küsimuste jagunemine Allardti kolme elukvaliteedi dimensiooni vahel. Kuulumise ja olemise dimensiooni kuulub võrdne arv küsimusi. Põhjus, miks omamise dimensiooni kuulub tunduvalt rohkem küsimusi peitub selles, et antud dimensioon on väga laia haardega. Nimelt kuuluvad omamise alla nii majanduslikud tingimused kui ka haridus. Vastavate näitajate kohta oli uurimisprobleemist lähtuvalt küsitluses mitmeid küsimusi. Lisaks Allardti kolmele dimensioonile on välja toodud ka muud küsimused, mis ei sobitu mudeli dimensioonidesse.

Tabel 2.6. Küsitluse küsimuste jagunemine Allardti kolme dimensiooni vahel

Dimensioon	Näitajad	Eluga rahulolu küsimused (küsimuse nr)
Omamine (materiaalsed vajadused)	Majanduslikud vahendid, eluaseme tingimused, töökoht, töö tingimused, tervis, haridus	4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20
Kuulumine (sotsiaalsed vajadused)	Ühendus ja kontaktid kohalikus ühiskonnas, ühendus pere ja sugulastega, aktiivsed sõprussuhted, ühendus ja kontaktid organisatsioonide kaasliikmetega, suhted töökaaslastega	18, 21, 23, 26
Olemine (isiksuse arengule suunatud vajadused)	Osalemine enda elu muutvates otsustes ja tegudes, poliitiline aktiivsus, võimalused vaba aja veetmiseks, võimalused tähendusrikkaks tööks, võimalused nautida loodust	17, 18, 24, 25
Muu (sünniaasta, sugu, jms)		1, 2, 3, 19, 22, 27

Allikas: autori koostatud.

Küsimustiku esimese poole moodustavad küsimused, mis kuuluvad omamise dimensiooni. Uuritakse, mida, millisel õppeastmel ja mitmendal aastal parajasti õpitakse. Lisaks sellele tuuakse välja õppekeel ning üliõpilase elamistingimused, mille all mõeldakse, kellega elatakse ning kui rahul sellega ollakse.

Samuti on küsitluses mitmeid küllaltki täpseid vastuseid eeldavaid küsimusi sissetulekute allikate ja suuruste kohta. Sama on uuritud ka kulutuste kohta. See annab võimaluse hinnata tudengite finantsolukorda. Öeldakse, et üliõpilase töö on õppimine, mille alusel võib väita,

et täiskohaga töötamiseks ei tohiks jääda õppurile piisavalt aega. Seetõttu võib ka arvata, et tudengil võib olla mitmeid sissetuleku allikaid nagu näiteks vanemate või riigi toetus.

Nagu eelnevalt mainitud, siis üldjuhul tudengid ei tööta täistööajaga, kuid alati võib leida erandeid. Selle välja selgitamiseks uuritakse, kas töötatakse ülikooli kõrvalt või mitte. Töötavate tudengite käest on oluline teada saada, millisel määral on töö seotud õpingutega, mitu tundi nädalas töötatakse ning mis on peamine põhjus töötamiseks. Selline informatsioon on vajalik selleks, et teada saada, kui palju on võimalik õpingute kõrvalt erialast tööd teha, et olla hiljem tööturul rohkem konkurentsivõimelisem. Lisaks sellele saab vaadelda, kas töötamise ja eluga rahulolu vahel on seos.

Uuritakse ka kui oluliseks enda elus peavad üliõpilased erinevaid näitajaid nagu pere, sõbrad, poliitika, vaba aeg, religioon jne. Selle kõrval palutakse tudengitel märkida, milliseks hindavad nad oma tervist ning mis peamine, kui õnnelikuks nad end peavad kõiki elu aspekte arvesse võttes. Eluga rahulolu määramisel võivad olulist rolli mängida ka sotsiaalsed suhted. Seetõttu uuritakse kui tihti kohtutakse sõprade, pere, kolleegidega. Samuti palutakse anda subjektiivne hinnang kui palju võtab tudeng osa sotsiaalsetest tegevustest võrreldes oma eakaaslastega. Eelnevalt mainitud küsimuste vastused iseloomustavad seda, kui sotsiaalne on üliõpilane. See annab ka võimaluse hinnata sotsiaalsuse mõju eluga rahulolule.

Küsitluse viimases osas palutakse üliõpilastel märkida, kas neil on elus keegi, kellega arutada intiimseid ja isiklikke teemasid. Selle kõrval uuritakse ka kui palju tunnevad tudengid, et neil on elus valikuvõimalusi ja kontrolli selle üle, mis nende elus juhtub. Seda on oluline teada selleks, et kindlaks teha, kas tunnetuslik valikuvabadus mõjutab eluga rahulolu. Eluga rahulolu küsimustiku viimased küsimused uurivad seda kuidas veedetakse oma vaba aega. Lisaks sellele palutakse välja tuua kas kuulutakse tudengiorganisatsiooni või mitte, mis võib olla seotud omakorda aktiivsema sotsiaalelu ja isegi kõrgema eluga rahuloluga.

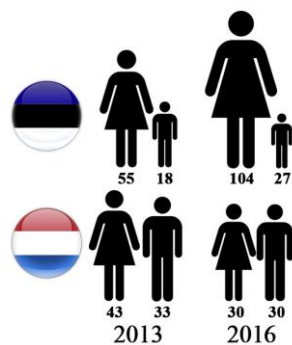
Käesoleva töö autor kasutab andmete analüüsimiseks andmeanalüüsi programmi SPSS. Selle abil viiakse läbi sageduste ja keskväärtuste test (kahe sõltumatu valimi t-test), et leida erinevused ja/või sarnasused Eesti ja Hollandi üliõpilaste vahel. Võrreldakse tulemusi nii

tudengite vahel kui ka riigiti aastate vahel. Lisaks sellele viiakse läbi ka korrelatsiooni-analüüs, milles kasutatakse Pearsoni korrelatsioonikordajat. Selle abil on võimalik kirjeldada erinevate näitajate vahelisi seoseid. Statistiliselt olulised seosed on määratud olulisuse nivool 0,01 ja 0,05.

2.3 Eesti ja Hollandi üliõpilaste seas teostatud uuringute tulemused ja analüüs

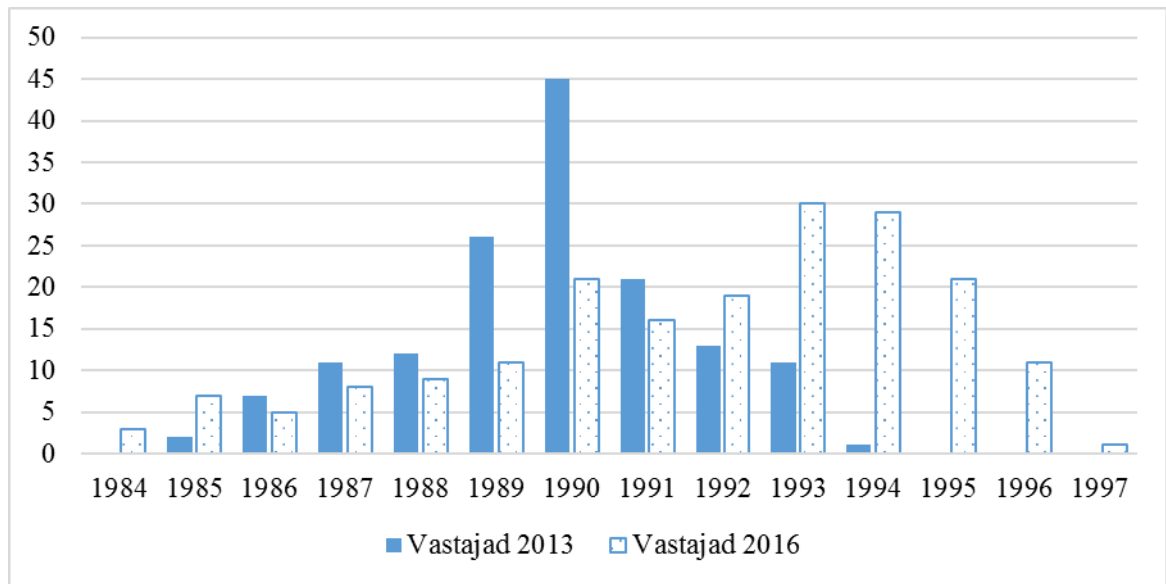
Käesolevas alapeatükis antakse ülevaade Eesti ja Hollandi üliõpilaste seas läbi viidud küsitluse tulemustest 2013. ja 2016. aastal. Kõigepealt kirjeldab autor valimit iseloomustavaid tunnuseid, nagu näiteks vastajate sooline või vanuseline jaotus, õpingud jne. Seejärel analüüsitakse erinevaid küsitluse tulemusi võrreldes omavahel Eesti ja Hollandi üliõpilaste vastuseid. Välja tuuakse vaid olulisemad tulemused.

Joonisel 2.3 on näha vastanute sooline jaotus. Aastal 2013 laekus küsitlusele 150 vastust: 73 vastust Eestist ja 76 Hollandist. Autori üllatuseks laekus ka üks vastus Kolumbiast, mis on analüüsiks tööst välja jäetud põhjusel, et antud riik ei ole käesoleva bakalaureusetöö analüüsitav riik. Vastanutest 98 olid naissoost ning 51 meessoost. Autori üllatuseks oli Hollandi sooline jaotus (43 naissoost, 33 meessoost) võrdsem kui Eesti oma (55 naissoost, 18 meessoost). Aastal 2016 laekus küsitlusele 193 vastust: 131 Eestist, 60 Hollandist ja üks vastus Belgiast ja Kanadast. Viimased kaks on analüüsist välja jäetud samal põhjusel nagu Kolumbia vaste.

Joonis 2.3. Vastanute sooline jaotus (autori koostatud).

Joonisel 2.4 on välja toodud kõigi vastanute vanuseline jaotus aastal 2013 kui ka 2016. Kõige vanemad vastajad on sündinud aastal 1984 ning kõige noorem 1997. aastal. Enim vastajaid 2013. aastal olid sündinud aastal 1990. 2016. aastal olid enim vastanuid sündinud 1993. või 1994. aastal.

Joonis 2.4. Vastanute vanuseline jaotus (autori koostatud).

Vastanud õpivad erinevatel erialadel, mida on Eestis ja Hollandis kokku üle 80. Kõige enam õpitakse sotsiaalteadusi nagu näiteks majandust, psühholoogiat, sotsiaaltööd, sotsioloogiat, rahvusvahelisi suhteid, linnaplaneerimist, turundust ja ajakirjandust, mida toodi välja üle 80 korra. Paljude vastanute õpinguteks on erinevad keeled – inglise, prantsuse, hispaania, saksa, hollandi, soome, eesti, araabia ja viipekeel. Kokku oli keelte õppijaid vastanute hulgas rohkem kui 30. Huvitavamatest ja haruldamatest erialadest võiks välja tuua ämmaemanda õpingud, klassikalise laulmise, Euroopa rahvatervise, kohtu kriminoloogia, metsa- ja looduskaitse, inimkeha liikumise teadus ja röntgenograafia.

Mõlema õppeaasta üliõpilaste õppekeele võrdlemisel ilmnevad sarnased tulemused. Enamus tudengeid õpib ainult oma emakeeles – eesti keeles 85% ja hollandi keeles 46% kõikidest vastanutest. Kui võrrelda õpikeelt õppeastmega, siis ilmneb üks huvitav tähelepanek. Nimelt Eestis õpib enamus magistriõppe tudengeid eesti keeles, kuid Hollandis on emakeeles

õppijaid vaevu veerand vastanutest. Eelnevat selgitab asjaolu, et Eestis pakutavad magistriprogrammid on enamjaolt eesti keelsed. Samal ajal Hollandis on asi vastupidi – enamus magistiõppekavasid on inglise keeles ning harva hollandi keeles. Seetõttu on ka magistiõppes inglise keeles õppivaid tudengeid nii palju.

Järgnevalt uuris autor seoseid kahe näitaja vahel: rahulolu elamistingimustega ja kellega õpingute ajal koos elatakse. Elamistingimustega rahulolu sai määrata vahemikus väga rahul kuni mitte üldse rahul. Selleks, et määrata kellega koos elatakse anti mitmeid erinevaid valikuvõimalusi: abikaasa, poiss-, tüdruksõbra, vanemate, sõpradega, üksinda, lastega või teiste inimestega. Korrelatsioonanalüüsist annab ülevaate lisa 3. 2013. aastal ei olnud Eesti üliõpilaste jaoks eelnevalt mainitud näitajate vahel omavahelist seost. Erinevad tulemused on aga Hollandi tudengite jaoks. Nimelt on rahulolul elamistingimustega ja vanematega elamise vahel statistiliselt oluline erineva suunaline seos. See tähendab, et need üliõpilased, kes elavad oma vanematega on oma elamistingimustega vähem rahul kui need, kes elavad kellegi teisega. Lisaks sellele on statistiliselt oluline samasuunaline seos elamistingimustega rahulolu ja elamisel teiste inimestega vahel. Üliõpilased, kes elavad koos teiste inimestega, kes ei ole ilmtingimata sõbrad või elukaaslased on oma elamistingimustega väga rahul. Seda asjaolu võib seletada Hollandi tudengikultuur, kus väga tavaline on elada tudengite majades või ühiselamutes, kus elatakse võõraste inimestega. Üldjuhul on ühiskasutatavad vannituba, tualett ja köök. Kõik elamiseks vajalik on olemas, mis teeb arusaadavaks ka eelnevalt mainitud seose. Vastupidiselt 2013 aasta tulemustele ei ole 2016 aasta tulemustes Hollandi üliõpilaste jaoks uuritavate näitajate vahel omavahelist seost. Seevastu on aga olemas positiivne korrelatsioon Eesti üliõpilaste jaoks rahulolu elamistingimustega ja elades teiste inimestega vahel. Võib oletada, et kolme aastaga on Eestis muutunud populaarsemaks tubade üürimine mitte ilmtingimata sõpradega. Jällegi kuna kõik elamiseks on olemas, siis võivad sellistes tingimustes elavad inimesed tõesti rahul olla.

Küsitlertult uuriti nende igakuiseid kulutusi ja sissetulekuid, millest annavad ülevaate lisa 4 ja lisa 5. Eesti üliõpilaste eluasemekulude mõlemal võrreldaval aastal on keskvärtuseks ligikaudu 130€ kuus. Hollandi üliõpilaste jaoks on aga olukord teine. Keskmine eluasemekulutus on 2013. aastal oli 265€ ja 2016. aastal 324€ kuus. Kulutused on kolme

aastaga tõusnud ligi 60 euro võrra, mis on pea pool Eesti üliõpilase eluaseme kulutustest. Võrdluses Eestiga tähendab see, et Hollandis elamiseks on vaja teha enam kui kaks korda rohkem eluasemekulutusi.

Võrreldes Eesti ja Hollandi tudengite igapäevaseid elamiskulusid, siis autori üllatuseks erinevused peaaegu et puuduvad. Aastal 2013 oli eestlaste keskmine kulutus toidule ja muule sellisele 149€ kuus, hollandlastel 167€ kuus. 2016. aastal on kulutused vastavalt 177€ ja 173€ kuus. Mood ja mediaan on püsinud täpselt sama nii riikide kui aastate lõikes. Igakuistest kulutustest ilmneb, et Eestis on hetkel isegi kallim elada kui Hollandis, kuigi keskmine palk erineb üle 1,5 korra. Nimelt Eesti keskmine brutopalk aastal 2015 oli 1065 eurot (Enim nõutud ... 2016). Hollandi keskmine brutopalk samal aastal oli 2739 eurot kuus (Schattig van ... 2016). Igapäevaste elamiskulude kallidus Eestis näitab, et inimesed (sh ka üliõpilased) kulutavad protsentuaalselt suure osa oma sissetulekust hädavajalikule nagu toit, riietus jne.

Huvitav erinevus tuleb välja ka õppemaksu ja õppematerjalidega. Hollandis peavad kõik üliõpilased maksma õppemaksu, mida on võimalik maksta ka igakuiselt. Mood on 0 arvatavasti põhjusel, et enamusel üliõpilastel maksavad õppemaksu vanemad. Tugev erinevus on märgata ka õppematerjalidega. Eesti üliõpilaste jaoks on keskmine kulu alla 10€ kuus, mis on arvatavasti erinevate õppematerjalide printimine. Hollandis on aga kohustuslik osta iga õppeaine jaoks raamat, mis kajastub ka tulemustes. Igakuine kulutus raamatutele on keskmiselt kuni 50€, mis mõndadel juhtudel võib isegi kerkida kuni 400 euroni kuus.

Arvutades kokku riigiti kõikide kulutuste keskväärtused, saab huvitava ülevaate (vt. joonis 2.5). Eesti üliõpilase jaoks on keskmised igakuised kulutused viimase kolme aastaga pea 50€ võrra kasvanud. Seevastu on Hollandi üliõpilaste kulutused vähenenud peamiselt õppemaksu arvelt. Kuna õppemaks on püsinud samas suurusjärgus, siis võib oletada, et tegemist on valimi spetsiifilisusega.

	2013	2016
	460€	508€
	889€	866€

Joonis 2.5. Üliõpilaste kulutuste keskväärtuste summad, eurodes (autori koostatud).

Üliõpilastel ei ole ühest sissetulekut, vaid mitmeid erinevaid allikaid nagu näiteks vanemate toetus, õppelaen, töötasu, säästud, õppetoetus ja muu sissetulek. Võrreldes Eesti üliõpilaste sissetulekuid, siis vaatluse all olevate aastate sissetulekutes on peamiselt muutunud vanemate toetuste ja õppetoetuste suurus. 2013. aastal said 75,3% Eesti vastanutest vanematelt toetust rahasummadega vahemikus 1 kuni 680 eurot kuus, mis teeb keskmiseks toetuse suuruseks 151 eurot. 2016. aastal said vanematelt toetust vaid 41,2% Eesti vastanutest keskmiselt 140 eurot kuus. Õppetoetuste muutus kõrgharidusreformiga kajastub ka tulemustes. 2013. aastal oli keskmine õppetoetuste suurus 45 eurot, 2016. aastal on selleks 65 eurot.

Ka Hollandi kõrgharidusreform kajastub üliõpilaste sissetulekute muutustes. Võrreldes 2013. aastaga on suurenenud peretoetus (187 eurolt 243 euronit kuus) ja õppelaenu suurus (181 eurolt 319 euronit kuus). Seega 60% vastanutest aastal 2016 enam õppetoetust ei saa. Tõenäoliselt ülejäänud vastajad saavad veel mõnda aega toetust vana süsteemi järgi, kuni ülemineku periood läbi saab.

Märkimisväärne erinevus on seotud õppelaenuga. Nimelt 95,7% kõigist Eesti vastanutest ei võta õppelaenu, sama näitaja Hollandi üliõpilaste kohta on vaid 41%. Seda, et üle poolte vastanutest võtab Hollandis õppelaenu saab seletada riikliku õppelaenu süsteemiga, mis on väga madala intressiga ning väga lihtne võimalus üliõpilastele enda elamise finantseerimiseks.

Alljärgnev joonis 2.6 annab ülevaate üliõpilaste summaarsest sissetulekust keskväärtuste baasil. Nii Eesti kui Hollandi üliõpilaste sissetulekud on suurenenud 33-34 euro võrra kuus, kuid endiselt on sissetulekute vahe riigiti pea kahekordne. Vaadeldes kulutuste ja tulude vahelist suhet tuleb välja, et Eesti üliõpilane kulutas 2013. aastal 81% ja 2016. aastal 84%

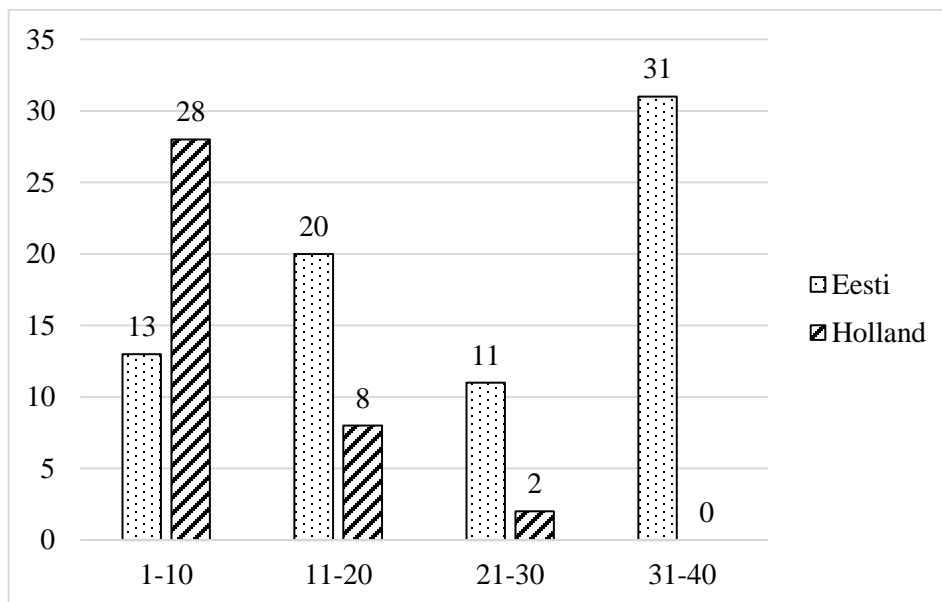
oma sissetulekust. Hollandis on sama näitaja vastavalt 85% ja 80%. Toetudes Allardi elukvaliteedi teooriale võiks väita, et 2013. aastal peaks Eesti üliõpilane oma eluga rohkem rahul olema, kuna tal jääb alles rohkem vaba raha. Samas 2016. aastal peaks just Hollandi üliõpilane oma eluga rohkem rahul olema.

	2013	2016
	568€	602€
	1043€	1076€

Joonis 2.6. Üliõpilaste sissetulekute keskväärtuste summad, eurodes (autori koostatud).

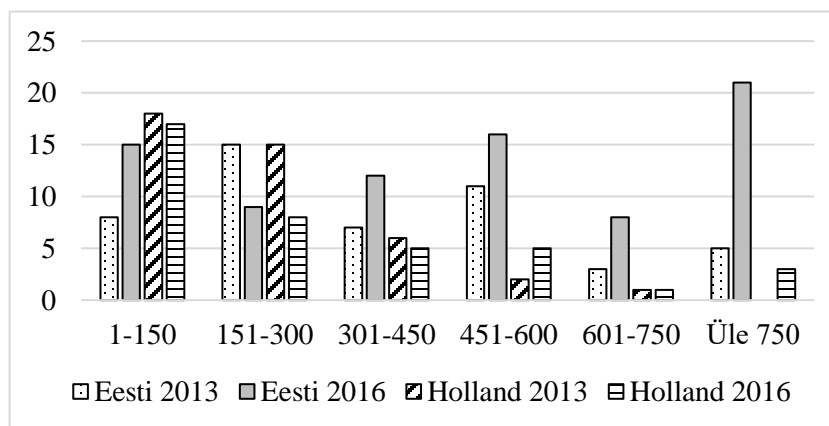
Silmapaistvad erinevused avalduvad ka töötavate tudengite seas mõlemal vaatluse all oleval aastal. Nimelt 2013. aastal oli valimis töötavaid tudengeid Eestist 65,8% ja Hollandist 55,3%. Keskmiselt töötasid Eesti üliõpilased nädalas 26,8 tundi. Sama näitaja Hollandi tudengite jaoks on vaid 9,6 tundi nädalas. Autori jaoks väga suureks üllatuseks oli, et 33,4% Eesti vastanutest töötab 40 või rohkem tundi nädalas. Seda ei anna võrrelda Hollandi 2,4%-ga sama arvu tundide kohta. Enamus tudengeid Hollandist töötab 5 kuni 12 tundi nädalas (58,6% vastanutest), mis on mõistlik arv võttes arvesse ka üliõpilase õppekoormust.

2016. aastal on töötavate tudengite olukord mõnevõrra muutunud. Eesti vastanutest töötab 60,3% ning Hollandi vastanutest 66,7%. Tõenäoliselt tõi Hollandi tudengite jaoks töötavate tudengite arvu tõusu seadusemuudatus, millega riigipoolne toetus tühistati. Väga suureks erinevuseks on töökoormus, millest annab ülevaate joonis 2.7. Eesti tööl käivatest tudengitest 45% töötavad nädalas vähemalt 35 tundi. Hollandis seevastu maksimaalne töökoormus on 24 tundi nädalas. Enamus töötavad nädalas 6-10 tundi. Kui Hollandist ei tööta mitte keegi rohkem kui 24 tundi nädalas, siis Eesti vastanute seast lausa 31 üliõpilast töötab üle 30 tunni nädalas. Eesti üliõpilaste kõrge töötamise määr võib olla pikas perspektiivis ohumärgiks. Töötamie saab üldiselt prioriteediks ning õpingud jäävad tahaplaanile. Sellega kaasneb risk, et võib suurenda õpinguid pooleli jätvate üliõpilaste arv.

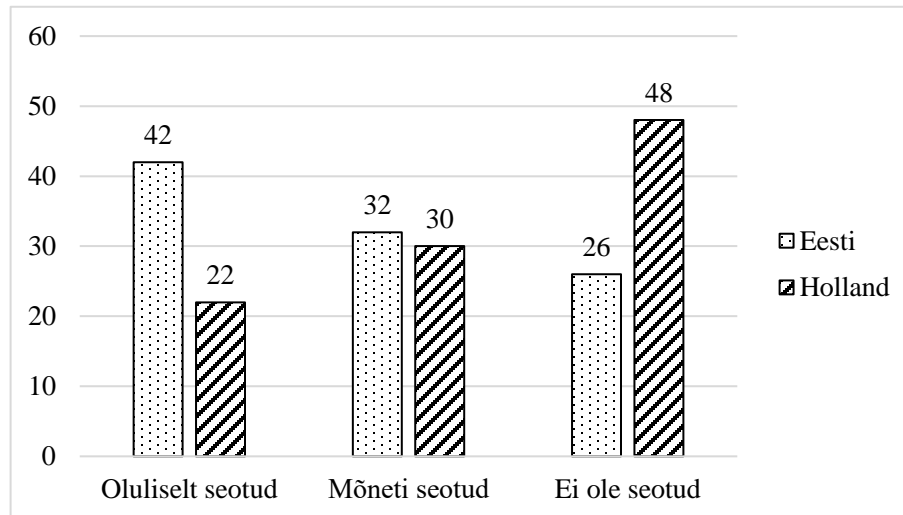
Joonis 2.7. Üliõpilaste keskmine nädala töötundide arvu jaotumine üliõpilaste vahel (autori koostatud).

Töötatud tundide kõrval on oluliseks näitajaks ka teenitud palk (vt. joonis 2.8). 2013. aastal läbi viidud uuringu kohaselt jäi Eesti üliõpilaste jaoks kõige sagedamini (31% töötavatest vastanutest) teenitud palk vahemikku 151-300€ kuus. Hollandi töötavatest üliõpilastest teenib sama palga vahemikku 36% vastanutest. Enim teenitakse aga kuni 150 eurot kuus, mida saab 43% vastanutest. Aastal 2016 teenib üle 20 üliõpilase kuus palka üle 750 euro, mida esineb vaevu Hollandi tudengite seas. Selle tingib tõenäoliselt asjaolu, et paljud tudengid Eestist töötavad suure koormusega, mis toob kaasa ka kõrgema igakuise palga.

Joonis 2.8. Üliõpilaste teenitud palk, eurodes (autori koostatud).

Uurides kui seotud on üliõpilase töökoht erialaste õpingutega ilmnevad olulised erinevused (vt. joonis 2.9). Eesti üliõpilased töötavad peamiselt oma erialaga oluliselt seotud positsioonidel, kõikidest vastanutest 42% ning vaid 26% erialaga mitte seotud ametitel. Hollandis on olukord vastupidine. 48% üliõpilastest teevad tööd, mis ei ole mitte mingil määral seotud nende erialaga.

Joonis 2.9. Töötavate üliõpilaste jaotus vastavalt töö seotusele õpingutega, protsentides (autori koostatud).

Selleks, et mõista täielikult üliõpilaste töötamist on oluline vaadelda ka töötamise põhjuseid. Küsitluses paluti üliõpilastel märkida peamine põhjus töötamiseks. Peamised töötamise põhjused on mõlemal vaadeldaval aastal jäänud samaks, seega käsitletakse neid andmeid koos. Töötamise põhjustest esineb üks selge erinevus. Nimelt 42,3% töötavatest tudengitest Eestis ei tuleks ilma tööta finantsiliselt toime. Hollandis on see põhjus töötamiseks vaid 30% üliõpilastele. Hollandi tudengitele meeldib töötada ennekõike lisaraha teenimiseks (47% töötavast valimist). Eests on sama põhjus töötamiseks vaid 22%-le üliõpilastest. Professionaalne või üldine töökogemus on oluline 27%-le Eesti ja 17%-le Hollandi vastanutest.

Eelnevast võib järeldada, et kuigi enamus Eesti vastanuid töötab erialaga oluliselt seotud ametikohal, siis peamiseks töötamise põhjuseks ei ole erialase kogemuse saamine vaid siiski ennekõike raha teenimine. Hollandis on olukord samasugune väikese erinevusega. Kui Eesti noortel on võimalus praktiseerida erialast tööd, siis Hollandi noored töötavad enamasti

ametikohtadel, mis ei ole absoluutselt nende erialaga seotud. Sellest võib oletada, et Hollandi üliõpilased lõpetavad üldjuhul ülikooli ilma erialase töökogemusega, mis võib teha tulevikus korraliku töö saamise küllaltki komplitseerituks.

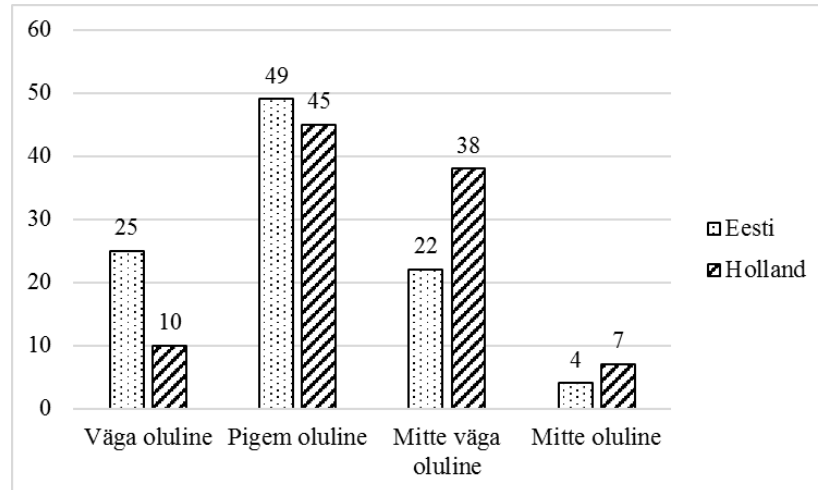
Vaadeldes töötamise tunde, siis siinkohal peaks eluga rohkem rahul olema just Hollandi tudeng, kes töötab keskmiselt umbes 3 korda vähem tunde nädalas kui eestlane. Vastukaaluks on aga töökohtade seotus erialaga. Nimelt on eestlastest üliõpilaste töökohad palju enam seotud nende erialaga kui hollandlaste omad. Töötamine erialasel positsioonil võib pakkuda eneseteostuse võimalust (Allardi olemise dimensioon), mis peaks suurendama eluga rahulolu.

Selleks, et mõista Allardi elukvaliteedi mudeli kuulumise tasandit oli üliõpilastel palutud märkida kui oluliseks nad hindavad enda elus üht või teist tegurit. Valida sai vastuste vahel: väga oluline (1), pigem oluline (2), pigem mitte oluline (3) või üldse mitte oluline (4). Autor testis kahe sõltumatu valimi keskväärtuste sarnasusi nii 2013. kui ka 2016. aasta andmetega. Selle jaoks viidi läbi t-test, mille tulemused on välja toodud lisades 6 ja 7. Võrreldes sama riigi üliõpilaste vastuseid aastate lõikes ei leitud statistiliselt olulisi erinevusi. Vaadeldes 2013. ja 2016. aasta t-testi tulemusi ilmnevad statistiliselt olulised erinevused samade näitajate vahel (töö ja pere). Antud töö kompaktsuse nimel antakse ülevaade vaid 2016. aasta tulemustest.

T-testi tulemustest selgub, et religiooni, vaba aja ja sõprade väärtustamine ei erine oluliselt Eesti ja Hollandi üliõpilaste vahel. Nende tegurite keskväärtused riigiti võrreldes on väga ligilähedased. Religioon on mõlema riigi õppuritele pigem ebaoluline (Eestis 92,3%, Hollandis 100%). Võrdselt olulised on vaba aeg ja sõbrad. Korrelatsioonianalüüsist selgus, et nii Eesti kui Hollandi tudengitele on pere ja sõprade vahel samasuunaline positiivne seos. See tähendab, et need, kes väärtustavad pere väärtustavad ka sõpru ja vastupidi.

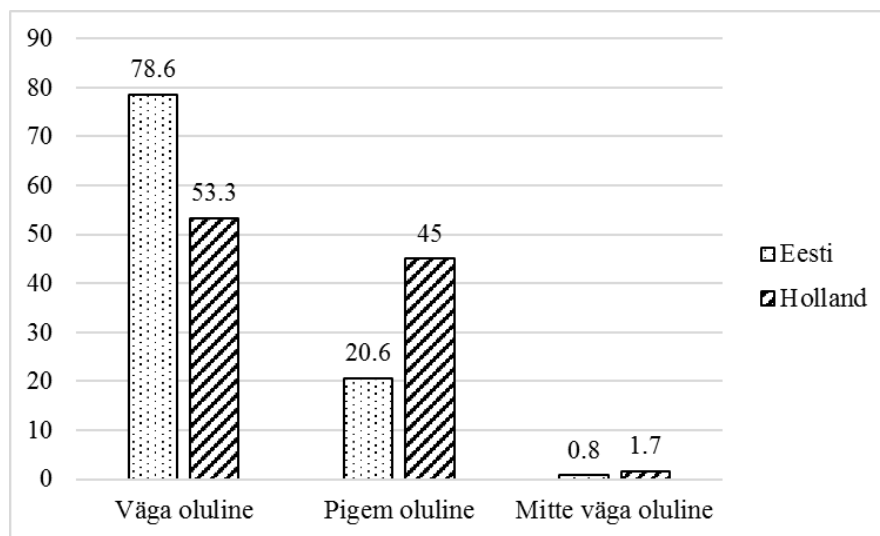
Töö olulisus on mõlema riigi tudengitele väga erinev (vt. joonis 2.10). Eesti vastanutest peavad tööd väga või pigem oluliseks 74%, sama näitaja Hollandi vastanute hulgas on 55%. Eelnev tulemus on oluline, sest ta näitab, et Hollandi tudengid väärtustavad tööd vähem.

Põhjus võib seisneda selles, et üliõpilasena peaks keskenduma õpingutele, mitte tööle ning võib oletada, et Hollandi ühiskond toetab ka sellist mõtteviisi.

Joonis 2.10. Töö olulisus üliõpilaste jaoks, protsentuaalselt (autori koostatud).

Eesti üliõpilased on rohkem perelembelised kui hollandlased (vt. joonis 2.11). 78,6% Eesti vastanutest peab pere väga oluliseks teguriks enda elus. Hollandis on selleks näitajaks vaid 53,3%. Lähtudes Allardti „kuulumise“ dimensioonist, kuhu kuuluvad sotsiaalsed vajadused, seal hulgas ühendus pere ja sugulastega, peaksid eestlased oma elu rohkem kvaliteetsemaks pidama oletades, et pere väärtustamine tähendab ka nendega tihedalt ühenduses olemist.

Joonis 2.11. Pere olulisus üliõpilaste jaoks, protsentuaalselt (autori koostatud).

Järgnevalt uuris autor kui õnnelikuks üliõpilased end peavad võttes arvesse kõiki enda elu aspekte. Vastused on kodeeritud järgmiselt: väga õnnelik (1), pigem õnnelik (2), mitte väga õnnelik (3), üldse mitte õnnelik (4). Autor viis läbi kahe sõltumatu valimi t-testi, mille tulemused on näha tabelis 2.7. Mida õnnelikumaks tudengid end peavad, seda lähemal on keskväärtus number ühele.

Tabel 2.7. Õnnelikkuse keskväärtuste testi tulemused

Aasta	Keskmine õnnelikkus (st. hälve)		T-test (olulisuse tõenäosus)
	Eesti	Holland	
2013	1,90 (1,531)	1,66 (1,579)	2,702 (0,008)
2016	1,84 (1,579)	1,67 (1,510)	1,987 (0,048)

Allikas: autori koostatud.

T-testi tulemustest selgub, et 2013. aastal vastanute vahel on statistiliselt oluline erinevus ($p=0,008$). Väga õnnelikuks loevad end vaid 19,2% Eesti vastanutest ning 71,2% hindavad end pigem õnnelikeks (vt. lisa 8). Mitte väga õnnelikuks arwab end olevat 9,6% küsitluse täitjatest. Hollandis peavad end väga õnnelikuks või pigem õnnelikuks summaarselt 97,4% vastanutest. Erinevus Eestiga seisneb vastanute jaotuses väga õnneliku ja pigem õnneliku vahel. Nimelt 38,2% Hollandi vastanutest peab end väga õnnelikuks, mis on peaaegu kaks korda kõrgem tulemus kui Eestis. Mitte väga või üldse mitte õnnelikuks loeb end vaid 2,6% vastanutest. 2016. aasta vastanute vahel kui ka võrreldes tulemusi riigiti, puudub statistiliselt oluline erinevus.

Üliõpilaste eluga rahulolu võivad mõjutada ka sotsiaalsed tegevused. Seetõttu uuris autor küsitluses kui tihti kohtutakse sõprade, pere või kolleegidega (mitte kunagi – 1, ... , iga päev – 7). Selle kõrval paluti üliõpilastel ka märkida kui tihti võtavad nad osa sotsiaalsetest tegevustest võrreldes eakaaslastega. Vastuseid sai märkida vahemikus palju vähem kui teised (1) kuni palju rohkem kui teised (5). Tabelis 2.8 on näha keskväärtuste testi tulemused vastavalt eelnevalt mainitud kahele näitajale. Mida suurem on keskväärtus, seda tihedamini kohtutakse nädalas sõprade, pere või kolleegidega.

Tabel 2.8. Üliõpilaste sotsiaalsuse keskväärtuste testi tulemused aastate võrdluses

Aasta	Keskmine sotsiaalsus (st. hälve)		T-test	Olulisuse tõenäosus	
		Eesti			Holland
2013	Kohtumine sõprade, pere, kolleegidega	5,14 (1,146)	5,97 (0,894)	-4,979	0.000
	Sotsiaalsetest tegevustest osa võtmine	2,75 (1,064)	3,04 (0,886)	-1,786	0.076
2016	Kohtumine sõprade, pere, kolleegidega	4,97 (1,227)	5,72 (0,804)	-4,307	0,000
	Sotsiaalsetest tegevustest osa võtmine	2,48 (0,956)	3,20 (0,819)	-5,040	0,000

Allikas: autori koostatud.

Tabelist on näha, et statistiliselt oluline erinevus puudub vaid tudengite tunnetuslikul võrdlusel eakaaslastega 2013. aastal ($p=0,076$). Statistiliselt oluline erinevus ilmneb mõlema aasta valimis kui uurida, kui tihti kohtutakse sõprade, pere või töökaaslastega. Sarnaste tulemuste tõttu annab autor ülevaate vaid 2016. aasta tulemustest (vt. lisa 9). Kuigi mõlema riigi enamusel (Eestis 33,6%, Hollandis 71,7%) on sotsiaalseid kohtumisi mitu korda nädalas, siis oluline erinevus tekib üldise vastuste jagunemise vahel. Kui Eesti üliõpilaste vastuste vahel pole drastilisi muutusi, siis Hollandi üliõpilaste jaoks on olukord teine. Pigem kohtutakse mitu korda nädalas enda jaoks oluliste inimestega. Asjaolu, et Eesti üliõpilaste jaoks ei ole ühest vastust toetab asjaolu, et nad ka töötavad rohkem kui Hollandi üliõpilased. Võib oletada, et õpingute ja töö kõrvalt ei jää nii palju vaba aega, et sõpradega tihti kohtuda.

Lähtudes jällegi Allardti „kuulumise“ dimensioonist, siis võiks väita, et Hollandi üliõpilased peaksid oma eluga rohkem rahul olema, sest suur osa vastanutest kohtub oma sõpradega iga päev. See viitab asjaolule, et hollandlastel on aktiivsed sõprussuhted, mis rahuldavad sotsiaalseid vajadusi ning seeläbi suurendavad ka heaolu.

Vaadeldes, kuidas üliõpilased veedavad oma vaba aega, siis võrreldavate aastate vahel ei esine statistiliselt oluline erinevus, seega annab autor ülevaate vaid 2016. aasta tulemustest, kuna riikide vahelises võrdluses esineb statistiliselt olulisi erinevusi (vt. lisa 10 ja 11). Peamiselt kohtutakse teiste inimestega, mida teeb 71,8% Eesti ja 96% Hollandi vastanutest.

Üle 65% mõlema riigi vastanutest tegeleb vabal ajal hobidega. Kui Hollandis tegeleb vabatahtliku tööga 58,3% tudengitest, siis Eestis on see näitaja vaid 16%.

Vabatahtliku töö tegemisega on seotud kuulumine tudengiorganisatsioonidesse, sest üldjuhul organisatsioonis aktiivseks olemise eest rahalist töötasu ei saa. Erinevuste leidmiseks viis autor läbi keskväärtuste t-testi. Mõlemal vaadeldaval aastal ilmsid statistiliselt olulised erinevused. Töö kompaktsuse mõttes tuuakse t-testi ülevaade alljärgnevas tabelis 2.9 vaid 2016. aasta tulemustest.

Tabel 2.9. Üliõpilaste kuulumine organisatsioonidesse keskväärtuste t-testi tulemused

Kuulumine tudengiorganisatsiooni keskväärtused (st. hälve)		T-test	Olulisuse tõenäosus
Eesti	Holland		
1,67 (0,471)	1,08 (0,279)	8,970	0,000

Allikas: autori koostatud.

Kuigi Eestis on üpris tugevad korporatsioonide, seltside või tudengiühenduste traditsioonid, sellegi poolest vaid 32,8% vastanutest kuulub mõnda organisatsiooni. Hollandis on tudengiorganisatsioonide liikmeks 91,7% vastanutest. Autori arvates tuleb erinevus sellest, et Hollandis on igal erialal oma organisatsioon, mis korraldab iga kuu erinevaid üritusi. Kuigi Eestis on ka väga palju erialaseid ühinguid, siis tulemustest lähtuvalt võib arvata, et nendesse kuulumine ei ole väga populaarne.

Võimalused vaba aja veetmiseks kuuluvad „olemise“ dimensiooni, mis käsitleb isiksuse arengule suunatud vajadusi. Nagu eelnevast selgus, siis Eesti ja Hollandi üliõpilaste vaba aja veetmise vahel esinevad statistiliselt olulised erinevused. Näiteks palju rohkem Hollandi tudengeid veedavad oma vaba aega teiste inimestega kokku saades või vabatahtlikku tööd tehes. Sellele loogilise jätkuna erineb ka tudengiorganisatsioonidesse kuulumise ulatus. Liikmeks olemine kindlasti rikastab sotsiaalelu, annab võimaluse end arendada ning vahel ka ühiskonda panustada. Tuginedes Allardti teooriale peaks kuulumine tudengiorganisatsiooni tõstma eluga rahulolu.

Küsitluse viimases osas uuriti üliõpilaste subjektiivseid hinnanguid erinevatele elu aspektidele. Uuriti, kuidas hindab vastaja oma hetke tervislikku seisundit vahemikus väga hea kuni kehv (vt. lisa 12). Lisaks sellele küsiti, kas üliõpilasel on oma elus keegi, kellega jagada intiimseid või isiklikke teemasid. Samuti paluti vastajatel hinnata, kui palju valikuvabadust ja kontrolli on neil enda elu üle (vt. lisa 13). Kõikide näitajate vahel viidi läbi kahe sõltumatu valimi keskväärtuste t-test. Ühegi näitajaga ei esinenud statistiliselt olulisi erinevusi. Üldiselt üliõpilased peavad oma tervist kas heaks või väga heaks. Enamusel vastajatel on keegi, kellega jagada isiklikke teemasid ning tuntakse suures osas enda elu üle kontrolli.

Viimases küsimuses paluti üliõpilastel hinnata oma eluga rahulolu võttes arvesse kõiki elu osasid. Hindamisskaalal märkis hinne 1 eluga täielikku rahulolematust ning hinne 5 eluga täielikku rahulolu. Autor viis läbi kahe sõltumatu valimi t-testi, et selgitada välja, kas keskväärtused on statistiliselt olulise erinevusega. T-testist selgus, et statistiliselt olulised erinevused puuduvad nii 2013. aasta kui ka 2016. aasta andmete vahel (vt. tabel 2.10).

Kuigi statistiliselt olulised erinevused puuduvad, siiski keskväärtused ei ole täpselt samad. Nimelt Eesti üliõpilaste eluga rahulolu keskväärtuseks oli 2013. aastal 3,85 ja 2016. aastal 3,92. Hollandi üliõpilaste jaoks on see vastavalt 4,04 ja 4,08. Nagu eelnevalt mainitud, siis see tulemus ei ole statistiliselt oluliselt erinev, kuid siiski ta näitab, et mingil määral hindavad Hollandi tudengid oma eluga rahulolu kõrgemalt.

Tabel 2.10. Üliõpilaste eluga rahulolu keskväärtuste testi tulemused

Aasta	Keskmine eluga rahulolu (st. hälve)		T-test	Olulisuse tõenäosus
	Eesti	Holland		
2013	3,85 (0,681)	4,04 (0,552)	-1,878	0,063
2016	3,92 (0,730)	4,08 (0,497)	-1,538	0,126

Allikas: autori koostatud.

Autor analüüsib kuue erineva näitaja seost eluga rahuloluga: sünniaasta, õnnelikus, valikuvabadus elus, töötamine, sotsiaalne aktiivsus ja kuulumine tudengiorganisatsiooni. Näitajad on valitud erinevatest Allardti elukvaliteedi dimensioonidest. Uurimaks seoseid

eluga rahulolu ja valitud näitajate vahel viis autor läbi korrelatsioonianalüüsi kogu valimi põhjal (n=340) kasutades selleks Pearsoni korrelatsioonikordajat. Analüüsi tulemused on esitatud tabelis 2.11.

Korrelatsioonanalüüsist ilmnestid järgnevad seosed:

- Eluga rahulolu ja õnnelikkuse vahel on erineva suunaline statistiliselt oluline seos – mida õnnelikum üliõpilane on, seda rohkem oma ta oma eluga rahul. Erinev suunalisus on tingitud erinevast kodeerimisest.
- Eluga rahulolu ja valikuvabaduse vahel elus on samasuunaline statistiliselt oluline seos – mida rohkem on üliõpilane oma eluga rahul, seda rohkem tunneb ta, et tal on oma elus valikuvabadust.
- Eluga rahulolu ja sotsiaalse aktiivsuse vahel on samasuunaline statistiliselt oluline seos – mida tihedamini kohtub üliõpilane enda sõprade ja tuttavatega, seda rohkem on ta oma eluga rahul.
- Sünniaasta ja töötamise vahel on samasuunaline statistiliselt oluline seos – mida vanem ollakse, seda suurema tõenäosusega töötatakse.
- Sünniaasta ja kuulumise tudengiorganisatsiooni vahel on erineva suunaline statistiliselt oluline seos – mida vanem ollakse, seda vähem kuulutakse tudengiorganisatsioonidesse.
- Õnnelikkuse ja valikuvabaduse vahel elus on erineva suunaline (tingitud erinevast kodeerimisest) statistiliselt oluline seos – mida õnnelikum ollakse, seda rohkem tuntakse, et on valikuvabadust ja kontrolli oma elu üle.
- Õnnelikkuse ja sotsiaalse aktiivsuse vahel on erineva suunaline (tingitud erinevast kodeerimisest) statistiliselt oluline seos – mida tihedamini kohtutakse sõprade ja tuttavatega, seda õnnelikumaks peavad end üliõpilased.

Seega üliõpilased on seda rohkem rahul enda eluga, mida rohkem on nad õnnelikumad, sotsiaalselt aktiivsed või tunnevad suurt valikuvabadust elus. Antud näitajad kuuluvad Allardti mudeli olemise ja kuulumise dimensiooni (vt. lk 18) . Materiaalsus ehk omamise dimensioon ei mõjuta üliõpilaste eluga rahulolu.

Tabel 2.11. Korrelatsioonanalüüs eluga rahulolu ja erinevate näitajate vahel

		Sünniaasta	Õnnelikkus	Valikuvabadus elus	Töötamine	Sotsiaalne aktiivsus	Kuulumine tudengiorganisatsiooni
Eluga rahulolu	Pearsoni korrelatsioonikordaja (r)	0,033	-0,628	0,309	-0,028	0,248	-0,108
	Olulisuse tõenäosus (sig. 2-tailed)	0,542	0,000	0,000	0,608	0,000	0,046
Sünniaasta	Pearsoni korrelatsioonikordaja (r)	1	-0,011	-0,055	0,201	0,118	-0,243
	Olulisuse tõenäosus (sig. 2-tailed)		0,834	0,309	0,000	0,030	0,000
Õnnelikkus	Pearsoni korrelatsioonikordaja (r)		1	-0,278	0,048	-0,156	0,103
	Olulisuse tõenäosus (sig. 2-tailed)			0,000	0,374	0,004	0,058
Valikuvabadus elus	Pearsoni korrelatsioonikordaja (r)			1	-0,130	0,066	-0,058
	Olulisuse tõenäosus (sig. 2-tailed)				0,017	0,222	0,288
Töötamine	Pearsoni korrelatsioonikordaja (r)				1	0,056	-0,056
	Olulisuse tõenäosus (sig. 2-tailed)					0,305	0,301
Sotsiaalne aktiivsus	Pearsoni korrelatsioonikordaja (r)					1	-0,292
	Olulisuse tõenäosus (sig. 2-tailed)						0,000

Allikas: autori koostatud.

Tabel 2.12 leheküljel 53 annab ülevaate peamistest erinevustest Eesti ja Hollandi üliõpilaste vahel, mis ilmnesid analüüsi käigus. Vaadeldes erinevaid näitajaid ning toetudes Allardi kolme dimensiooni teooriale (vt. lk 18) peaks olema hollandlaste jaoks kõik eeldused täidetud, et oma eluga rohkem rahul olla kui Eesti üliõpilased:

- Neil on palju kõrgemad sissetulekud, samal ajal igapäevane elamiskulu on võrdne Eesti omaga;
- Keskmiselt töötatakse vaid 8 tundi nädalas, mis annab lisavõimalusi vaba aja veetmiseks;
- Väärtustatakse sõprust ja vaba aja veetmist, mis peaks suurendama eluga rahulolu;
- Üle 70% vastanutest kohtub endale oluliste inimestega iga päev;
- Üle 90% vastanutest kuulub tudengiorganisatsiooni, mis peaks võimaldama mitmeid eluga rahulolu suurendavaid näitajaid.

Tabel 2.12. Peamised erinevused Eesti ja Hollandi üliõpilaste vahel

NÄITAJA	EESTI	HOLLAND
Keskised igakuised kulud (2016)	508 €	866 €
Keskised igakuised sissetulekud (2016)	602 €	1,076 €
Õppelaenu võtjaid	4,3%	59%
Keskmine töötundide arv nädalas	29	8
Töö seotus erialaga	Kõrge	Madal
Töö olulisus	Pigem või väga oluline	Mitte väga oluline
Pere roll väga oluline	78,6% valimist	53,3% valimist
Keskmine õnnelikkus (1 - väga õnnelik, 2013)	1,90	1,66
Kohtumine sõpradega mitu korda nädalas	33,6% valimist	71,7% valimist
Tegelemine vabatahtliku tööga	16% valimist	58,3% valimist
Kuulumine tudengiorganisatsiooni	32,8% valimist	91,7% valimist
Eluga rahulolu (5- täielik rahulolu, 2016)	3,92	4,08

Allikas: autori koostatud.

Võrreldes omavahel 2013. ja 2016. aasta tulemusi ei ilmnenud üliõpilaste vastuste vahel märkimisväärseid erinevusi. Kuigi statistiliselt olulisi erinevusi ei esinenud, peab autor oluliseks välja tuua töötamisega seotud näitajate tulemuste erinevusi. 2016. aasta tulemustest selgub, et töötavate üliõpilaste arv Eestis on mõnevõrra vähenenud. Põhjuseks võib tõenäoliselt tuua kõrgharidusreformi, mis kohustab üliõpilasi läbima ettenähtud õppemahtu õigeaegselt. Vastasel korral tuleb üliõpilasel tegemata ainepunktide eest maksta. Teisest küljest jällegi on suurenenud üliõpilaste töötundide arv, mis on õppimise kõrvalt kriitiliselt suur. Töötamine õpingute kõrvalt annab üliõpilastele majandusliku iseseisvuse, kuid tähelepanu jagamine õppimise ja töötamise vahel võib mõjutada nii lühi- kui ka pikaajaliselt hariduse kvaliteeti.

KOKKUVÕTE

Eluga rahulolu on tänapäeval üks mitmekesisemaid uurimisvaldkondi, millele on leitud mitmeid erinevaid lähenemisi. Kõige levinum on uurida inimeste elude subjektiivseid ja objektiivseid näitajaid ning nende põhjal hinnata eluga rahulolu. Käesolevas töös vaadeldi Eesti ja Hollandi üliõpilaste eluga rahulolu nii 2013. kui ka 2016. aastal.

Eluga rahulolu mõõtmiseks kasutatakse nii elukvaliteedi näitajaid kui ka objektiivseid ja subjektiivseid hinnanguid indiviidilt oma elule. Objektiivsete näitajate alla kuuluvad näiteks materiaalsed elamistingimused nagu näiteks elatustase, mille alla kuuluvad bruto- ja netopalk. Subjektiivsete näitajate alla kuuluvad inimeste hinnangud erinevatele näitajatele (tervis, turvalisus, õnnelikkus jne) nende elus. Lisaks erinevate näitajate kasutamisele on loodud ka mitmeid teoreetilisi käsitlusi eluga rahulolu mõõtmiseks. Antud töös toetuti Allardti elukvaliteedi kolme dimensiooni teooriale (omamine, kuulumine ja olemine). Allardti lähenemine hõlmab endas kõiki vajalikke aspekte eluga rahulolu terviklikuks hindamiseks ning seega on valitud ka empiirilise analüüsi baasiks.

Kuna käesolev bakalaureusetöö keskendub üliõpilastele, siis on oluline mõista ka vaadeldavate riikide kõrgharidussüsteeme ning üliõpilaselu korraldust. Eesti ja Holland on mõlemad liitunud Bologna protsessiga ning ühtlustanud oma kõrgharidusruumi *bachelor-master-PhD* mudelile. Seega õpingute formaat on üliõpilastele sama. Peamised erinevused tekivad õpingute rahastamisega (Eestis on kõrgharidus tasuta, Hollandis peavad kõik maksma) ja õppetoetustega. Eestis on rakendatud vajaduspõhine toetus, Hollandis saavad kõik üliõpilased riigilt madala intressiga laenu võtta. Lisaks sellele annab Hollandi riik kõikidele üliõpilastele transpordi toetust, mis on väga suureks abiks üliõpilaste transpordikulude madalal hoidmiseks.

Huvitav erinevus ilmneb ka ühe ainepunkti mahus. Nimelt Eestis on üks ainepunkt 26 tundi iseseisvat tööd, Hollandis seevastu on see 28 tundi. Seega Hollandis eeldatakse üliõpilastelt suuremat pühendumist õppimisele, Eestis saab ülikooli läbitud vähemaga.

Lisaks uuris autor Eesti ja Hollandi üliõpilaste seas 2013. ja 2016. aastal läbiviidud küsitluse tulemusi, et mõista üliõpilaste eluga rahulolu. Küsitlus viidi läbi inglise keeles ning see koosnes 24 kohustuslikust ja kolmest vabatahtlikust küsimusest. 2013. aastal laekus küsitlusele 150 vastust ning 2016. aastal 193 vastust.

Analüüsid üliõpilaste eluga rahulolu ilmnes, et riigiti kui ka aastate lõikes ei ole tulemused statistiliselt oluliselt erinevad. Vaadeldes objektiivselt üliõpilaselu iseloomustavaid näitajaid, võiks nende põhjal väita, et Hollandi üliõpilaste elu on lihtsam ning parem. Nimelt saavad nad õpingute ajal keskenduda õppimisele, kuna nädalas tehakse vaid umbes 10 tundi palgatööd, et end ära elatada. Eesti üliõpilased töötavad seevastu üle 20 tunni nädalas.

Samuti on oluliseks tulemuseks üliõpilaste sotsiaalsus. Nimelt Hollandi üliõpilased on palju rohkem sotsiaalsemad kui eestlased. Sõpradega kohtutakse mitu korda nädalas ning enamuse üliõpilasi kuulub ka tudengiorganisatsioonidesse. Siinkohal saab väita, et Hollandi üliõpilane saab oma tudengipõlve nautida palju rohkem. Kui Eesti üliõpilane käib ülikoolis ja töötab selleks, et end ära elatada, siis on arusaadav, et sotsiaalseteks kohtumisteks lihtsalt ei jää väga palju vaba aega.

Peamisteks sarnasusteks üliõpilaste vahel on pere ja sõprade väärtustamine. Samuti ei esine üliõpilaste õnnelikkuse vahel statistiliselt olulisi erinevusi. Töö väärtustamist ja keskmist nädala töötundide arvu võib pidada üheks suurimaks erinevuseks. Eesti üliõpilase jaoks on töö ja töötamine palju olulisem. Sellest lähtuvalt ei ole üllatav tulemus, et Hollandi üliõpilased on palju sotsiaalsemad.

Üliõpilaste subjektiivne hinnang eluga rahulolule kujuneb tudengi enda kogemuste ja arusaamade põhjal. Üldiselt ei teata teiste riikide üliõpilaselu korralduslikku poolt ega tingimusi. Seega kui endal puudub kogemus välisriigis õppimisega, siis ka enda elu osi analüüsid ei osata seda millegi muuga võrrelda. See võib selgitada ka statistiliselt oluliste erinevuste

puudumist Eesti ja Hollandi üliõpilaste vahel. Tudengitel lihtsalt puudub võrdlus moment ning teadlikkus, et muudmoodi saaks ka olla.

Käesoleva bakalaureusetöö tulemusi saaksid kasutada hariduspoliitikud nii Eestis kui ka Hollandis. Kuigi tulemuste vahel riikide vahelises võrdluses mõlemal võrreldaval aastal leidis nii mõnigi sarnasus, siis palju on ka neid punkte, kus mõlemad riigid saaksid teineteiselt õppida. Hetkel, mil väljaränne ja eluolu Eestis on väga aktuaalne teema võiks käesolevat bakalaureusetööd lugeda ka Eestis elavad tudengid. Tööst võiksid nad leida kinnitust, et Eestis ei ole oluliselt halvem elada kui näiteks Hollandis.

Bakalaureusetööd saaks edasi arendada kui järgmiseks uurida üliõpilaste käest, millised aspektid elus neile rahuldust ei paku ning mis peaks olema teisiti või mida peaks tegema, et suurendada eluga rahulolu.

VIIDATUD ALLIKAD

1. 2015/2016. õppeaasta arvudes. Haridus- ja Teadusministeerium. [https://www.hm.ee/sites/default/files/2015-2016-oppeaasta_arvudes.pdf] 17.04.2016
2. **Allardt, E.** Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research – The Quality of Life. M. Nussbaum, A. Sen (Eds.). Oxford Scholarship Online, 1993, pp. 88-94. DOI: 10.1093/0198287976.003.0008
3. Bedragen en betaaldata. Dienst Uitvoerig Onderwijs: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. [<https://duo.nl/particulier/student-hbo-of-universiteit/studiefinanciering/bedragen.jsp>] 18.04.2016
4. Bedragen studiefinanciering hoger onderwijs. Dienst Uitvoerig Onderwijs: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. [<http://www.duo.nl/particulieren/studiefinanciering/sfho/bedragen.asp>] 20.03.2013
5. Bologna protsess. SA Archimedes. [<http://www2.archimedes.ee/enic/index.php?leht=131>] 16.03.2013
6. **Civitci, A.** Perceived Stress and Life Satisfaction in College Students: Belonging and Extracurricular Participation as Moderators. – Procedia – Social and Behavioral Sciences, 2015, Vol. 205, pp. 271-281. DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.09.077
7. Collegegeld betalen. Dienst Uitvoerig Onderwijs: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. [<https://duo.nl/particulier/student-hbo-of-universiteit/studeren/collegegeld-betalen.jsp>] 17.04.2016
8. **Cress, V. C., Lampman, C.** Hardiness, Stress and Health-Promoting Behaviors Among College Students. – Psi Chi Journal of Undergraduate Research, 2007, Vol. 12, No. 1, pp. 18-23. [<http://ezproxy.utlib.ut.ee/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=25116254&site=eds-live>] 15.12.2016

9. **Cummins, R. A.** Comprehensive Quality of Life Scale – Adult. Fifth Edition (ComQoL-A5). School of Psychology Deakin University, 1997, 64 lk. [<http://www.acqol.com.au/instruments/comqol-scale/comqol-a5.pdf>]
10. **Diener, E.** Subjective well-being. – Psychological Bulletin, 1984, Vol. 95, No. 3, pp. 542-575. DOI: 10.1037/0033-2909.95.3.542
11. **Diener, E.** Subjective well-being: The Science of Happiness and a Proposal for a National Index. – American Psychologist, 2000, Vol. 55, No. 1, pp. 34-43. DOI: 10.1037//0003-066X.55.1.34
12. **Diener, E., Heintzelman, S. J., Kushlev, K., Tay, L., Wirtz, D., Lutes, L. D., Oishi, S.** Findings All Psychologists Should Know From the New Science on Subjective Well-Being. – Canadian Psychology, 2016, 19 p. DOI: 10.1037/cap0000063
13. Eesti Inimarengu Aruanne 2008. Peatoimetaja Marju Lauristin. Tallinn: Eesti Ekspressi Kirjastuse AS, 2009, 176 lk.
14. Eesti kõrgharidus ja teadus 1918–1940. *Estonica*. [http://www.estonica.org/et/-Eesti_k%C3%B5rgharidus_ja_teadus_1918-1940/] 01.02.2013
15. Enim nõutud statistika. Statistikaamet. [<http://www.stat.ee/pohinaitajad>] 18.04.2016
16. **Erikson, R.** Descriptions of Inequality: The Swedish Sprrach to Welfare Research. – The Quality of Life. M. Nussbaum, A. Sen (Ed.). Oxford Scholarship Online, 1993, pp. 67-83. DOI: 10.1093/0198287976.001.0001
17. **Erikson, R., Feichtner, R.** Welfare as a Planning Goal. – *Acta Sociologica*, 1974, Vol. 17, No. 3, pp. 273-288. URL: <http://www.jstor.org/stable/4194013>
18. **Eryilmaz, A., Atak, H.** The relationships between adolescent subjective well-being, self-esteem and optimism. – *Electronic Journal of Social Sciences*, 2011, Vol. 10, No. 37, pp. 170-181. Viidatud Kaya, H., Bodur, G., Yalnız, N. The relationship between high school students' attitudes toward future and subjective well-being. – *Procedia – Social and Behavioural Sciences*, 2014, Vol. 116, pp. 3869-3873. DOI: 10.1016/j.sbspro.2014.-01.857
19. Haridus- ja teaduskorraldus Eesti NSVs 1940-1991. *Estonica*. [http://www.estonica.org/et/Haridus-_ja_teaduskorraldus_Eesti_NSVs_1940-1991/] 14.04.2016

20. **Helliwell, J., Putnam, R.** The social context of well-being. – Philosophical Transactions of the Royal Society, 2004, Vol. 359, No. 1449, pp. 1435-1446. DOI: 10.1098/rstb.-2004.1522
21. Higher education system in the Netherlands. Nuffic. [<https://www.studyinholland.nl/-documentation/higher-education-system-in-the-netherlands.pdf>] 17.04.2016
22. History. University of Leiden. [<http://www.universiteitleiden.nl/en/about-us/profile/-history>] 17.04.2016
23. How's life?: Measuring well-being, OECD Publishing. OECD 2011. 284 lk. [<http://wwwu.uni-klu.ac.at/nwohlgem/makrooekonomik/topics/How%20is%20life.%20measuring%20wellbeing.pdf>] 31.03.2013
24. **Johansson, S.** The Level of Living Survey: A Presentation. – Acta Sociologia. 1973, Vol. 16, No. 3, pp. 211-219. URL: <http://www.jstor.org/stable/4193945>
25. **Krusell, S.** Elatustase ja tööturuarengud eestis – Kriisiaastate võrdlus teiste Euroopa Liidu riikidega. Eesti Statistika Kvartalikirj, 2012, nr. 4, lk 21-34. [http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=29867] 01.02.2013
26. Kõrgharidus. Haridus- ja Teadusministeerium. [<http://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus>] 15.04.2016
27. Kõrghariduse valdkonna koondnäitajad (vastuvõetud, üliõpilased, lõpetajad): arv ja muutus eelmise aastaga võrreldes. Haridus- ja Teadusministeerium. [<http://www.hm.ee/-index.php?popup=download&id=12093>] 17.03.2013
28. **Kõrreveski, K.** Heaolu ja elukvaliteedi mõõtmisest OECD näitajate põhjal. Eesti Statistika Kvartalikirj, 2011, nr. 4, lk 28-44. [http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=25600] 15.02.2013
29. Leibkonnad. Statistikaamet. [<http://www.stat.ee/63931?highlight=elukvaliteet>] 28.01.-2013
30. Maakondade elujärg paraneb erinevas tempos. Statistikaamet. [<http://www.stat.ee/185-72?>] 01.02.2013
31. **McCall, S.** What is Quality of Life? – Philosophica 25, 1980, Vol. 1, pp. 5-14. [<http://www.logica.ugent.be/philosophica/fulltexts/25-2.pdf>] 15.12.2016

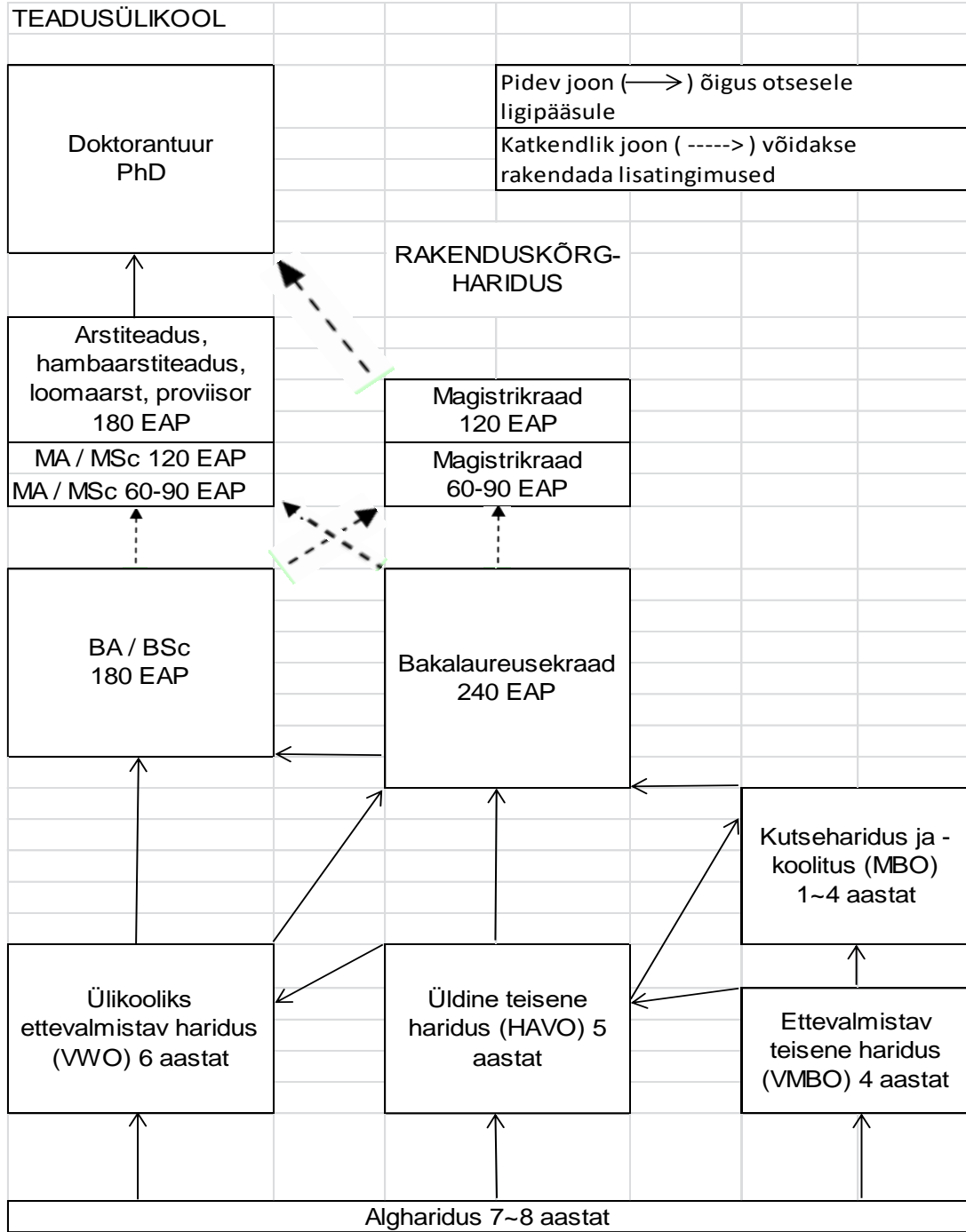
32. **McKnight, P. E., Kashdan, T. B.** Purpose in Life as a System That Creates and Sustains Health and Well-Being: An Integrative, Testable Theory. – Review of General Psychology, 2009, Vol. 13, No. 3, pp. 242-251. DOI: 10.1037/a0017152
33. **Nimmerfeldt, G.** Sissejuhatus: Elukvaliteedi mõtestamine ja mõõtmine. – Sotsiaaltrendid 6, Tallinn, 2013, lk 6-16. [http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=34247] 20.11.2016
34. Overview of the Quality Assurance System in Higher Education: The Netherlands. National Institution for Academic Degrees and University Evaluation, Japan, 2011, 75 lk. [http://www.niad.ac.jp/english/overview_nl_e_ns.pdf] 18.03.2013
35. Pursuing a PhD in Holland. Study in Holland. [<https://www.studyinholland.nl/education-system/degrees/phd>] 18.04.2016
36. **Põllo, H.** Eesti kõrgharidussüsteemi kirjeldus. Lisa 5 haridus- ja teadusministri 30. detsembri 2009. a käskkirja nr. 1327 juurde kinnitatud haridus- ja teadusministri 9. augusti 2013. a käskkirjaga nr. 383. [https://www.hm.ee/sites/default/files/kaskkiri_eeesti_korgharidussusteem.pdf] 14.04.2016
37. Schatting van het modale inkomen voor de komende jaren. Gemiddeld inkomen. [<http://www.gemiddeld-inkomen.nl/schatting-inkomens/>] 23.04.2016
38. School size by type of education and ideological basis. Statline: Centraal Bureau voor de Statistiek. [<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLEN&PA=03753ENG&D1=a&D2=1-2,6,8-9,13,15-17&D3=0-2&D4=0&D5=10,18-1&HD=111-123-1122&LA=EN&HDR=G3,T,G4&STB=G2,G1>] 20.03.2013
39. Sisseastumise põhimõtted. Tartu Ülikool. [<http://www.ut.ee/et/sisseastumine/bakalaureus>] 15.04.2016
40. **Stiglitz, J., Sen, A., Fitoussi, J-P.** Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress, 2009, 292 lk [<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/118025/118123/Fitoussi+Commission+report>] 21.11.2016
41. Säästva arengu sõnaseletusi. Säästva Eesti Instituut. [http://www.seit.ee/sass/?word=elustandard&ID=1&showing=2&search_word=Otsi&keel=ee&type=tapne] 01.02.2013a

42. Säästva arengu sõnaseletusi. Säästva Eesti Instituut. [http://www.seit.ee/sass/?word=-elukvaliteet&ID=1&showing=2&search_word=Otsi&keel=ee&type=hagus] 01.02.2013b
43. Säästva arengu sõnaseletusi. Säästva Eesti Instituut. [http://www.seit.ee/sass/?word=-heaolu&ID=1&showing=2&search_word=Otsi&keel=ee&type=hagus] 03.02.2013c
44. **Zapf, W.** Social reporting in the 1970s and 1990s. – Social Indicators Research, 2000, Vol. 51, No. 1, pp. 1-15. DOI: 10.1023/A:1006997731263
45. Tasuta õpe ja õppekulude hüvitamine. Tartu Ülikool. [<http://www.ut.ee/et/sisseastumine/oppekulud>] 15.04.2016
46. Tasuta õppimine ja õppekulude hüvitamine alates teisest semestrist. Tartu Ülikool. [<http://www.ut.ee/et/sisseastumine/oppekulud/opingute-ajal>] 15.04.2016
47. **Tomasberg, K.** Heaolu mõiste käsitlused. [<http://221484.edicypages.com/elukvaliteet>] 15.02.2012
48. **Toots, A.** Elukvaliteet. – Eesti Maailmas. Eesti Inimarengu Aruanne 2012/2013. M. Heidmets (peatoimetaja). Tallinn: SA Eesti Koostöö Kogu, 2013, lk 118-135.
49. **Veenhoven, R.** The Four Qualities of Life: Ordering concepts and measures of the good life. Journal Of Happiness Studies. 2000, Vol 1, No. 1, pp. 1-39. DOI: 10.1023/A:1010072010360
50. **Ventegodt, S., Merrik, J., Andresen, N.J.** Quality of Life Theory I. The IQOL Theory: An Integrative Theory of the Global Quality of Life Concept. – TheScientificWorld-JOURNAL. 2003, Vol. 3, pp. 1030-1040. DOI: 10.1100/tsw.2003.82
51. **Vesan, P., Bizzotto, G.** Quality of Life in Europe. Conceptual approaches and empirical definitions. Walqing working paper 2011.5, 2011, pp. 1-21. [<https://ideas.repec.org/p/-cca/wplabo/108.html>] 14.01.2013
52. Weten hoe studiefinanciering werkt. Dienst Uitvoerig Onderwijs: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. [<https://duo.nl/particulier/student-hbo-of-universiteit/studiefinanciering/weten-hoe-het-werkt.jsp>] 18.04.2016
53. WHOQOL Measuring Quality of Life. World Health Organization. 1997, 13 lk. [http://www.who.int/mental_health/media/68.pdf] 13.01.2013

54. Õppetasu maksmine kuni 2012/2013. õppeaastal sisseastunud üliõpilasel. Tartu Ülikool. [<http://www.ut.ee/et/oppetasu-maksmine-kuni-20122013-oppeaastal-sisseastunud-uli-opilasel>] 15.04.2016
55. Õppetasude kehtestamine 2015/2016. õppeaastaks. Võetud vastu Tartu Ülikooli nõukogu 17. novembri 2014. a otsusega nr 24, muudetud Tartu Ülikooli nõukogu 26. veebruari 2015. a otsusega nr 5. Tartu Ülikool. [http://www.ut.ee/sites/default/files/www_ut/kehtib_alates_26_02_2015_oppetasude_kehtestamine_2015_2016_oppeaastaks.pdf] 15.04.2016
56. Õppetoetus. Haridus- ja Teadusministeerium. [<https://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus/oppetoetus>] 15.04.2016
57. Ühtne hindamissüsteem kõrgharidustasemel, koos diplomi kiitusega (cum laude) andmise tingimustega. Vastu võetud 27.10.2009 nr. 71. Riigi Teataja Lisa 2009, nr. 82, art. 1190. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/13230393>] 17.03.2013
58. Ülikooliõpingute rahastamine, õppetoetused. Riigi Infosüsteemi Amet. [https://www.eesti.ee/est/teemad/kodanik/haridus_teadus/kutseharidus/kuidas_opinguid_rahastada_1] 15.04.2016
59. Üliõpilane ja raha. Tartu Ülikool. [<http://www.ut.ee/et/oppimine/uliopilasele/toetused>] 15.04.2016
60. Üliõpilaste arv. Eesti Hariduse Infosüsteem. Haridus- ja Teadusministeerium. [http://www.haridussilm.ee/?leht=korg_2] 17.04.2016
61. Üliõpilaste hindamine. Haridus- ja Teadusministeerium. [<http://hm.ee/et/uliopilaste-hindamine>] 15.04.2016

LISAD

Lisa 1. Haridussüsteem Hollandis

Allikas: (Higher education ... 2016).

Lisa 2. Küsimustik

Hello,

My name Mayri Tiido and I am a bachelor student of economics in the University of Tartu, Estonia. Currently I'm writing my thesis on the topic: "Satisfaction with life among students: comparative analysis between Estonia and the Netherlands."

For successful analysis I would be grateful if you could find time to fill in the survey. It will take approximately 6-8 minutes. All data is confidential and used only for scientific purposes.

Thank you in advance!

Mayri Tiido

(mayri.tiido@gmail.com)

1. Gender: *

Female

Male

2. Year of birth: *

3. Country: *

4. Level of studies: *

Please choose **only one** of the following:

Bachelor

Masters

PhD

Other: please specify in the comment box

5. Which year student are you in your degree study? *

6. What do you study? *

Lisa 2 järg. Küsimustik

7. In which language do you study? *

8. Do you have to pay for your studies? *

Yes

No

9. With whom do you live during your studies?*

Please choose **all** that apply:

Parents

Husband / wife / boyfriend / girlfriend

Children

Friends

With some other people

I live alone

Other

10. How satisfied are you with your living conditions? *

Please choose **only one** of the following:

Very satisfied (1)

Rather satisfied (2)

More or less satisfied (3)

Rather not satisfied (4)

Not at all satisfied (5)

11. Please give an overview of your monthly regular living costs in euros. Note: As regular costs count daily expenses. Do not count one time high expenses such as buying a car, holidays etc. *

Please write your answer(s) here:

Lisa 2 järg. Küsimustik

Housing (rent, water, electricity)	
Daily living (food, clothes, etc)	
Free time (hobbies, etc)	
Transportation	
Healthcare	
Phone costs	
Other regular costs (tobacco, pets, etc)	

If someone else is paying for you directly (for example phone costs), please mark 0 to that box.

12. Please give an overview of your monthly schooling costs in euros. *

Please write your answer(s) here:

Study fee	
Study materials (books, printing, etc)	
Other regular costs that are related to your studies	

If someone else is paying something directly, please mark 0.

13. Please give an overview of your monthly incomes in euros. *

Please write your answer(s) here:

Family support	
Study scholarship	
Study loan	
Earned salary (neto)	
Savings	
Other	

If you don't have a certain type of income, please mark 0.

14. Do you work next to your studies? *

Please choose **only one** of the following:

- Yes
- No

If you answered „NO“ to the previous question, please go to the question number 18.

Lisa 2 järg. Küsimustik

15. How related is your work to your studies?

Please choose **only one** of the following:

- Importantly related (1)
- Somewhat related (2)
- Is not related (3)

16. How many hours a week do you work?

17. What is the main reason why you work?

Please choose **only one** of the following:

- Earning extra money
- I wouldn't manage financially without working
- Professional work experience related to my field
- General work experience
- Too much free time
- Other reason

18. For each of the following, indicate how important it is in your life. *

Please choose the appropriate response for each item:

	Very important	Rather important	Not very important	Not at all important
Family	☐	☐	☐	☐
Friends	☐	☐	☐	☐
Leisure time	☐	☐	☐	☐
Politics	☐	☐	☐	☐
Work	☐	☐	☐	☐
Religion	☐	☐	☐	☐

19. Taking all things together, would you say you are: *

Please choose **only one** of the following:

Lisa 2 järg. Küsimustik

- Very happy (1)
- Rather happy (2)
- Not very happy (3)
- Not at all happy (4)

20. All in all, how would you describe your state of health these days? *

Please choose **only one** of the following:

- Very good (1)
- Good (2)
- Fair (3)
- Poor (4)

21. How often do you meet socially with friends, relatives or work colleagues? *

Please choose **only one** of the following:

- Never
- Less than once a month
- Once a month
- Several times a month
- Once a week
- Several times a week
- Every day

22. Do you have anyone with whom you can discuss intimate and personal matters? *

Please choose **only one** of the following:

- Yes
- No

23. Compared to other people of your age, how often would you say you take part in social activities? *

Please choose **only one** of the following:

Lisa 2 järg. Küsimumstik

- Much less than most
- Less than most
- About the same
- More than most
- Much more than most

24. Some people feel they have completely free choice and control over their lives, while other people feel that what they do has no real effect on what happens to them.

Please use this scale where 1 means "no choice at all" and 5 means "a great deal of choice" to indicate how much freedom of choice and control you feel you have over the way your life turns out: *

Please choose **only one** of the following:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

25. How do you spend your free time? *

Please choose **all** that apply:

- Studying
- Practicing hobbies
- Meeting up with people
- Voluntary work
- Paid work
- Other: please specify

26. Are you a member of any student organisation? *

Please choose **only one** of the following:

Lisa 2 järg. Küsimustik

- Yes
- No

27. All things considered, how satisfied are you with your life as a whole these days?
Please use this scale where 1 means "completely dissatisfied" and 5 means "completely satisfied".*

Please choose **only one** of the following:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Thank you for your answers!

Allikas: autori koostatud.

Lisa 3. Korrelatsioonitabel rahulolu elamistingimuste ja kellega elatakse vahel

		Abikaasa, tüdruk-, poiss- sõbraga	Sõpra- dega	Lastega	Vanema- tega	Üksinda	Teiste inimestega
Riik:							
Eesti 2013							
Rahulolu elamis- tingimustega	Pearsoni korrelatsiooni- kordaja	-0.044	-0.037	-0.145	-0.125	-0.043	0.240
	Sig. (2-tailed)	0.711	0.757	0.220	0.290	0.719	0.041
Holland 2013							
Rahulolu elamis- tingimustega	Pearsoni korrelatsiooni- kordaja	0.092	0.176	Väärtus puudub	-0.302	-0.078	0.356
	Sig. (2-tailed)	0.431	0.128	Väärtus puudub	0.008	0.501	0.002
Eesti 2016							
Rahulolu elamis- tingimustega	Pearsoni korrelatsiooni- kordaja	-0.032	0.010	-0.007	-0.010	-0.032	0.236
	Sig. (2-tailed)	0.714	0.908	0.940	0.911	0.717	0.007
Holland 2016							
Rahulolu elamis- tingimustega	Pearsoni korrelatsiooni- kordaja	-0.037	-0.033	Väärtus puudub	-0.107	0.034	0.168
	Sig. (2-tailed)	0.776	0.801	Väärtus puudub	0.415	0.797	0.2

Allikas: autori koostatud.

Lisa 4. Ülevaade üliõpilaste igakuistest kulutustest (eurodes)

Riik:		Eluase me kulud (üür, vesi, elekter jne)	Igapäe- vased kulud (toit, rietus jne)	Tervis- hoid	Telefoni- kulud	Trans- port	Muud regulaar- sed kulud (tubakas, lemmiklo- omad jne)	Õppe- maks	Õppe- materjalid (raama- tud, printimine jne)	Muud regulaar- sed kulud, mis on seotud õpingute ga	Vaba aeg (hobid, jne)
Eesti 2013	N	73	73	73	73	72	73	73	73	73	73
	Keskväärtus	125	149	11	8	37	13	56	5	4	52
	Mediaan	110	150	8	5	20	0	0	3	0	50
	Mood	0	150	0	0	10	0	0	0	0	50
	Standardhälve	107	81	19	9	50	23	172	7	10	47
	Ulatus	500	400	110	45	300	100	1300	30	50	300
	Miinumum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maksimum	500	400	110	45	300	100	1300	30	50	300	
Holland 2013	N	76	76	76	74	76	76	76	76	76	76
	Keskväärtus	265	167	52	25	25	22	209	47	9	70
	Mediaan	300	150	30	20	20	0	149	30	0	50
	Mood	0	200	0	20	0	0	0	50	0	50
	Standardhälve	140	89	52	13	31	53	372	69	22	49
	Ulatus	600	400	200	50	150	300	1771	400	100	200
	Miinumum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maksimum	600	400	200	50	150	300	1771	400	100	200	
Eesti 2016	N	131	131	131	131	131	131	131	131	131	131
	Keskväärtus	135	177	10	10	54	20	26	8	12	56
	Mediaan	120	150	0	5	20	0	0	0	0	50
	Mood	0	150	0	0	0	0	0	0	0	50
	Standardhälve	132	131	24	15	82	43	154	17	31	54
	Ulatus	800	600	200	100	500	300	1500	100	200	300
	Miinumum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Maksimum	800	600	200	100	500	300	1500	100	200	300	
Holland 2016	N	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
	Keskväärtus	324	173	54	16	18	17	157	22	3	82
	Mediaan	340	160	60	15	9	0	162	20	0	50
	Mood	300	200	0	15	0	0	0	0	0	50
	Standardhälve	154	76	50	9	27	26	221	23	7	61
	Ulatus	700	342	130	45	140	120	1700	100	40	200
	Miinumum	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0
Maksimum	700	350	130	45	140	120	1700	100	40	200	

Allikas: autori koostatud.

Lisa 5. Ülevaade üliõpilaste igakuistest sissetulekutest (eurodes)

Riik:		Pere toetus	Õppelaen	Teenitud palk (neto)	Säästud	Õppetoetus	Muu sissetulek
Eesti 2013	N	73	73	73	73	72	73
	Keskväärtus	151	24	260	65	45	23
	Mediaan	120	0	200	0	1	0
	Mood	0	0	0	0	0	0
	Standardhälve	156	188	295	209	83	65
	Ulatus	680	1600	1300	1200	510	400
	Miinimum	0	0	0	0	0	0
	Maksimum	680	1600	1300	1200	510	400
Holland 2013	N	76	76	76	76	76	76
	Keskväärtus	187	181	178	271	190	36
	Mediaan	182	1	100	0	260	0
	Mood	0	0	0	0	0	0
	Standardhälve	184	264	269	867	160	112
	Ulatus	700	990	1850	4300	560	800
	Miinimum	0	0	0	0	0	0
	Maksimum	700	990	1850	4300	560	800
Eesti 2016	N	131	131	131	131	131	131
	Keskväärtus	140	21	240	106	65	30
	Mediaan	50	0	190	0	0	0
	Mood	0	0	0	0	0	0
	Standardhälve	218	141	396	570	152	109
	Ulatus	1500	1200	2000	5000	1360	1000
	Miinimum	0	0	0	0	0	0
	Maksimum	1500	1200	2000	5000	1360	1000
Holland 2016	N	60	60	60	60	60	60
	Keskväärtus	243	319	220	128	117	49
	Mediaan	262	250	100	0	0	0
	Mood	0	0	0	0	0	0
	Standardhälve	186	331	345	561	160	137
	Ulatus	700	1100	2000	3800	500	900
	Miinimum	0	0	0	0	0	0
	Maksimum	700	1100	2000	3800	500	900

Allikas: autori koostatud.

Lisa 6. Erinevate tegurite olulisuse keskväärtuste testi tulemused 2013. aastal

Erinevate tegurite keskmine olulisus elus (st. hälve)			T-test	Olulisuse tõenäosus
2013	Eesti (N=73)	Holland (N=76)		
Töö	1,97 (1,775)	2,54 (1,774)	-4,553	0,000
Religioon	3,55 (1,883)	3,51 (1,825)	0,249	0,804
Poliitika	3,12 (1,706)	2,64 (1,828)	3,789	0,000
Vaba aeg	1,64 (1,653)	1,68 (1,637)	-0,382	0,703
Sõbrad	1,30 (1,519)	1,18 (1,423)	1,513	0,132
Perekond	1,12 (1,406)	1,50 (1,663)	-4,160	0,000

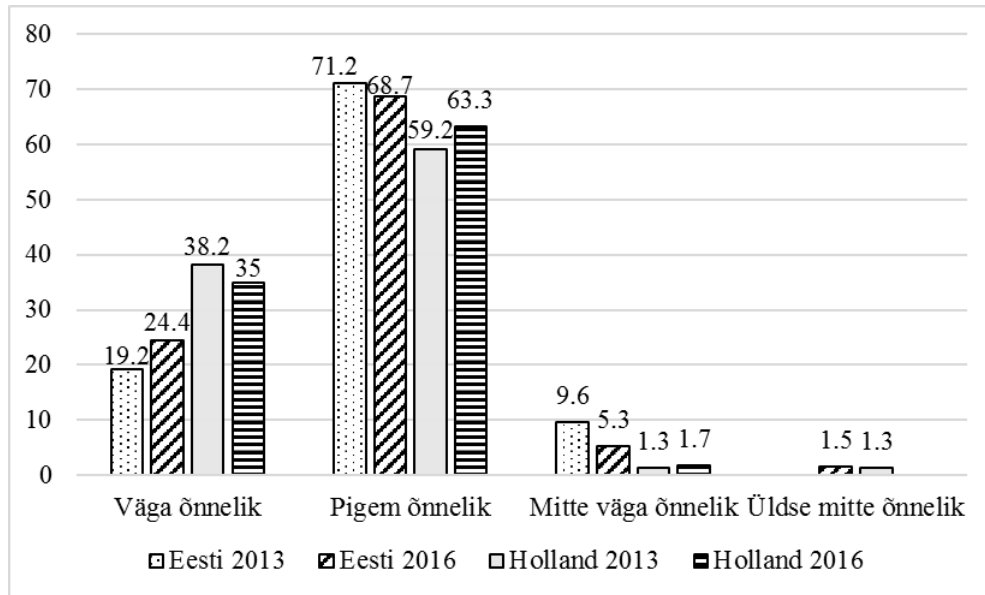
Allikas: autori koostatud.

Lisa 7. Erinevate tegurite olulisuse keskväärtuste testi tulemused 2016. aastal

Erinevate tegurite keskmine olulisus elus (st. hälve)			T-test	Olulisuse tõenäosus
2016	Eesti (N=131)	Holland (N=60)		
Töö	2,05 (0,793)	2,42 (0,765)	-3,033	0,003
Religioon	3,66 (0,686)	3,82 (0,390)	-1,606	0,110
Poliitika	2,90 (0,732)	2,67 (0,752)	2,034	0,043
Vaba aeg	1,57 (0,645)	1,70 (0,671)	-1,252	0,212
Sõbrad	1,40 (0,565)	1,20 (0,480)	2,429	0,016
Perekond	1,22 (0,435)	1,48 (0,537)	-3,583	0,000

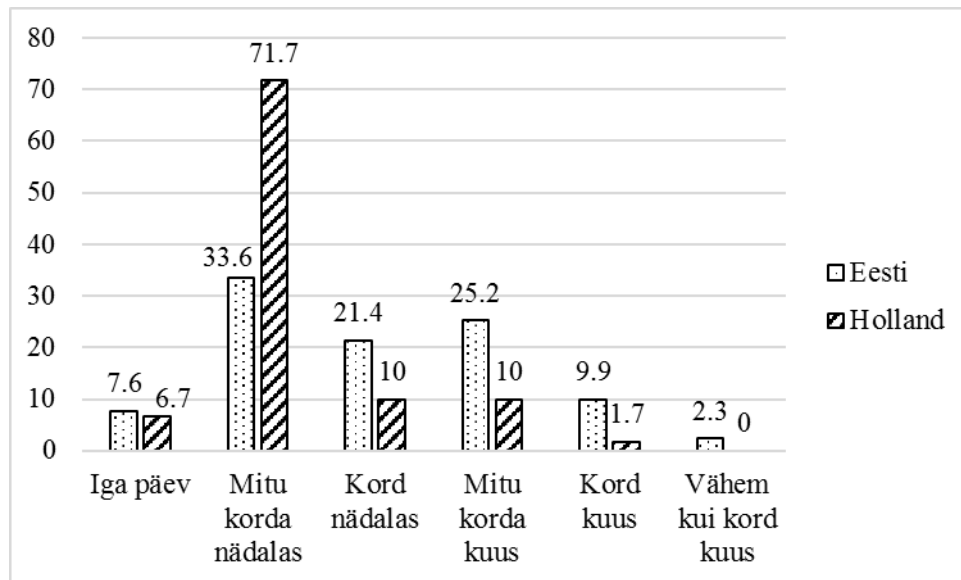
Allikas: autori koostatud.

Lisa 8. Üliõpilaste subjektiivne õnnelikkus, protsentuaalselt

Allikas: autori koostatud.

Lisa 9. Üliõpilaste kohtumine sõprade, pere või töökaaslastega 2016. aastal, protsentuaalselt

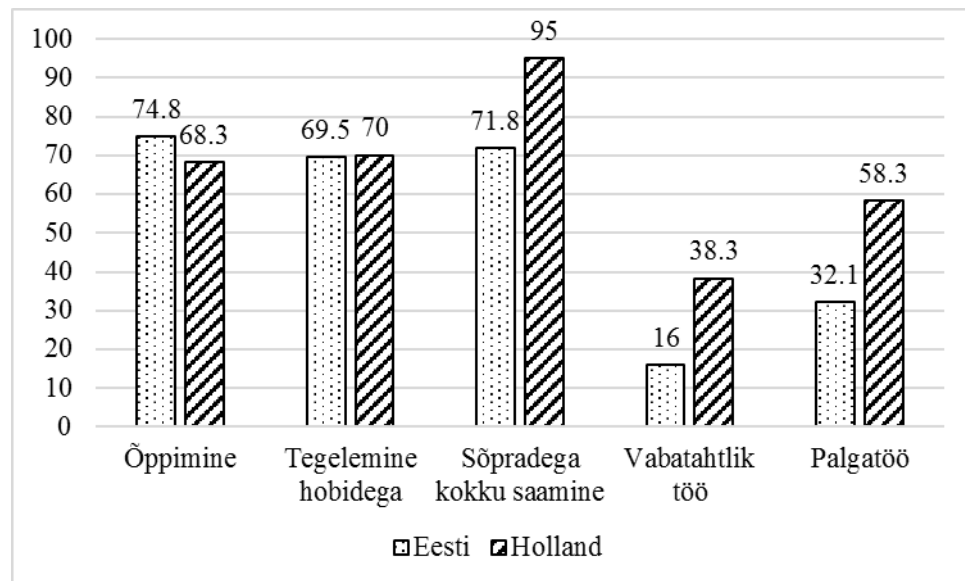
Allikas: autori koostatud.

Lisa 10. Vaba aja veetmise võimaluste keskväärtuste t-test

Vaba aja veetmise keskmine (st. hälve)			T-test	Olulisuse tõenäosus
2016	Eesti (N=131)	Holland (N=60)		
Õppimine	0,75 (0,436)	0,68 (0,469)	0,931	0,353
Tegelemine hobidega	0,69 (0,462)	0,70 (0,462)	-0,074	0,941
Sõpradega kokku saamine	0,72 (0,452)	0,95 (0,220)	-3,781	0,000
Vabatahtlik töö	0,16 (0,368)	0,38 (0,490)	-3,487	0,001
Palgatöö	0,32 (0,469)	0,58 (0,497)	-3,529	0,001
Muu	0,21 (0,406)	0,10 (0,303)	1,806	0,072

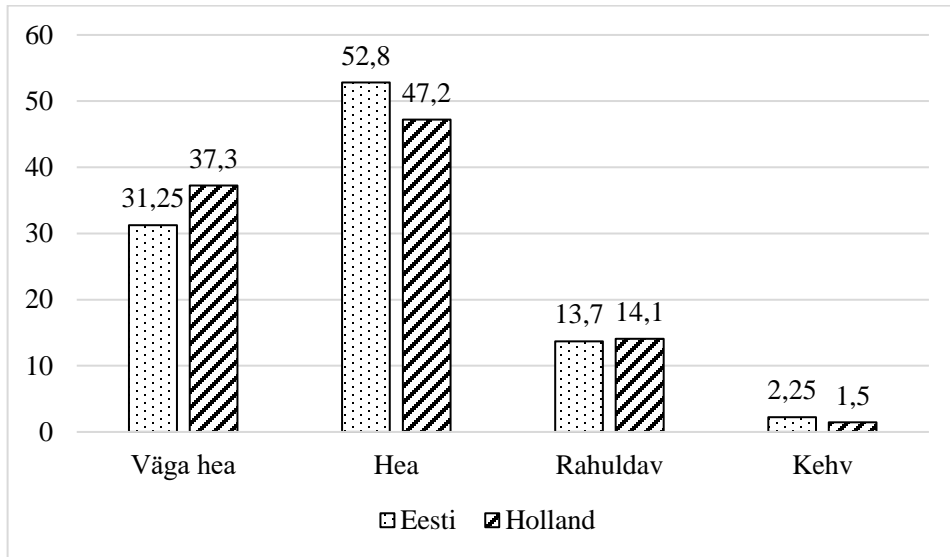
Allikas: autori koostatud.

Lisa 11. Üliõpilaste vaba aja veetmise viisid 2016. aastal, protsentuaalselt

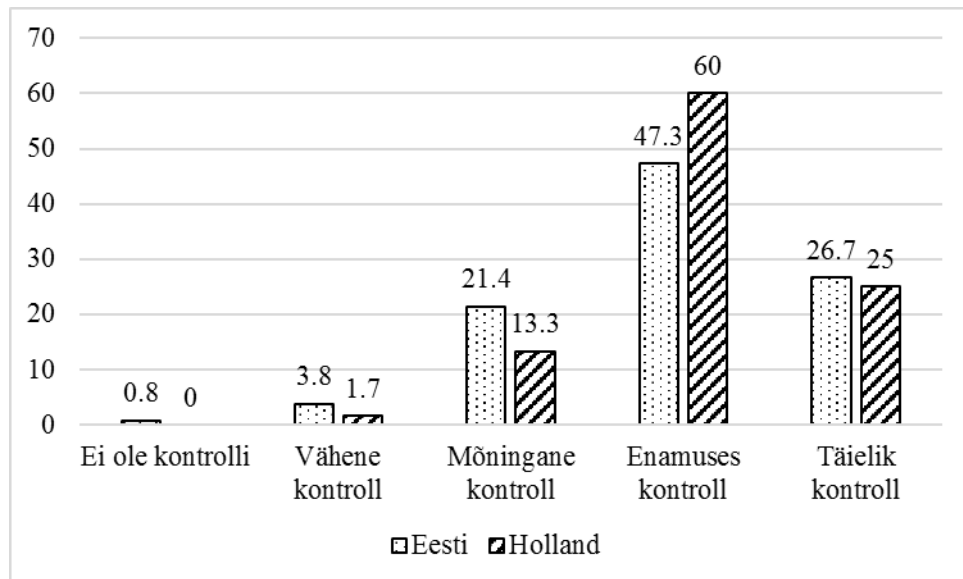
Allikas: Autori koostatud.

Lisa 12. Summaarne üliõpilaste hinnang tervisele, protsentuaalselt

Allikas: Autori koostatud.

Lisa 13. Summaarne üliõpilaste subjektiivne hinnang kontrollile elu üle, protsentuaalselt

Allikas: autori koostatud.

SUMMARY

SATISFACTION WITH LIFE AMONG STUDENTS: COMPARATIVE ANALYSIS BETWEEN ESTONIA AND THE NETHERLANDS

Mayri Tiido

In the past 25 years Estonia has developed a lot as an independent republic and has become world's leading country in IT and e-solutions. Throughout that time also the life of a student has changed drastically. Differences are huge comparing student life even 10-15 years ago. Nowadays students have a lot of freedom with their curriculums and they can study abroad for a while. With the aim of making lives of students better, several reforms on the national and European level have been implemented. Question is – how satisfied are Estonian students with their lives? Author chose the Netherlands as a comparative country for a reason that after the World War II they could maintain their kingdom. Over a time the Netherlands became a welfare state, which also affected and stills affects students positively.

The aim of the bachelor thesis is to find out the satisfaction with life among students of Estonia and the Netherlands in the years 2013 and 2016, taking into account the characteristics of their higher education systems and the changes implemented within the reasearch period. The following research tasks have been set up in order to reach the aim:

- to bring out of which components does the satisfaction with life consist of;
- to bring out how to measure satisfaction with life;
- to give an overview of the main theoretical approaches to satisfaction with life;
- to give a comparative overview of the higher education systems of Estonia and the Netherlands in 2013 and 2016;
- to draft and conduct a survey among Estonian and Dutch students in 2013 and 2016;

- to compare the satisfaction with life among Estonian and Dutch students in 2013 and 2016;
- to bring out main similarities and differences of indicators influencing satisfaction with life between Estonian and Dutch students in 2013 and 2016.

Author has based the empirical research on the „Three dimensions of quality of life“ model of Erik Allardt. It consists of possession, belonging and being dimensions. Each of them consist of sub-indicators, either objective or subjective ones.

Both Estonian and Dutch higher education systems follow the bachelor-master-PhD model and ECTS credit system. Nevertheless the comparative analysis brought a couple of differences. Namely in Estonia the state support to students is based on the monthly income of the student. In the Netherlands there is only state support for transport. Every other support from the government is a loan. Another big difference is regarding the amount of hours a student should invest in getting one ECTS. In Estonia it is 26 hours, in the Netherlands it is 28 hours. This means that in the Netherlands a student has to invest more for the same amount of credits.

The research survey was conducted among Estonian and Dutch students in 2013 and 2016. The language of the survey was English and it consisted of 24 obligatory and three voluntary questions. In total 314 students participated in the survey – 150 in the year 2013 and 193 in the year 2016.

Analysis shows that there are no statistically significant differences between the students regarding the satisfaction with life. Nevertheless research shows interesting differences in answers between Estonian and Dutch students. Namely:

- Dutch students have higher monthly income. At the same time daily living costs are on the same level with Estonian students;
- On average Dutch students work only 8 hours a week, for Estonian students average is 29 hours a week;

- Estonian students consider work rather or very important, for Dutch students it is rather not important;
- More than 70% of Dutch students meet with their friends several times a week, same indicator for Estonian students is only 33%;
- More than 90% of Dutch students are members of a student organisation, in Estonia the same indicator is only 32%.

Looking objectively at the listed indicators above, it could be claimed that the Dutch students should be more satisfied with their lives. They work very few hours a week, have higher income and more disposable funds at the end of the month. In addition they are socially active, which should increase the satisfaction with life. This means that Dutch students are enjoying their student years much more than Estonian peers, who have to work a lot to maintain themselves. It is understandable that with studying full time and working there is not much time left to meet up with friends several times a week. In the long run working a lot while studying can threaten the quality of education of the students.

The subjective evaluation of a student to a satisfaction with life comes from personal experiences and understandings. In general students are not aware of the regulations of student lives in other countries and with no comparative experiences it is hard to tell if life is better or worse than somewhere else. This could explain why there are no significant differences in satisfaction with life among Estonian and Dutch students. Also after a while people tend to accept their living conditions and life situations.

The results of the thesis could be used by the ministries of education both in Estonia and the Netherlands. Although there were not many significant differences, there are a lot of points where countries could learn from each others' higher education policies. At the times where migration and welfare of Estonia is a timely question, this thesis could be also read by the Estonian students to have a broader understanding about where the Estonian higher education and student life lies compared to the Netherlands.

The bachelor thesis could be developed further by exploring which aspects of life students are not happy about and how these factors could be improved in order to increase the satisfaction with life.

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, _____ Mayri Tiido _____,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose
_____ Üliõpilaste eluga rahulolu: võrdlev analüüs Eesti ja Hollandi näitel _____,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Kristian Pentus _____,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, **10.01.2017**